

Aluljáró-varázsló

Jövök a vonattól a Kelen-föld esti,
Pest-irányú utas-zuhatagában.
Holmimat - nekem már nehéz,
banya-tankban húzom csoszogva,
magam után, az 1-es villamos felé.

Hegedűszó, nem is akármilyen!
Majd föllökve állít meg: honnan jön, ki ez?
Egyedül húzza a vonót a szikár fiatal.
Mellette hangszertok, ahogy szokás:
Hív, hogy dobjon oda egy boldog percnyi pénzt,
akinek van annyi és olyan,
és zsebében nemcsak forint lapul,
hanem szíve-lelke is, mely önként, örömmel,
jutalmazva a szépet, azt el- és be is fogadja.

Peregnek az ujjak a kopott hangszeren,
ugranak a húrokról szerteszt.
Egyedül hallgatom, állok, könnyebbülök.
Észrevett és mosolyog őszintén.

Már ketten vagyunk együtt jelen, közösségben,
s nem kétszer-egy-én örül,
külön-külön, magában egyedül.

Vivaldi - bólint a végén, látva kérdésemet.
(Nem vagyok sem nagy zeneértő, sem -érző,
öreg-koromra Magdi nyitotta meg fületem
a hangokra, a szépre, sajnos már csak a végén, tán
pontként,
vagy inkább kettős-pontként: örök életemre?)

Fáradt vagyok már - mondja, mégis kérdi, látva
lelkemet:
Még játszok egy Bach-ot: Ugye, végigzenéli velem?
Maga belül, én majd kívül is - együtt zendülünk
a szürkeség, a fáradtság, a közönyösség,
és a magát reménytelennek mutató magánnyal
szemben,
öt egész percnyi teljes győzelem!

Isten áldja! Köszönöm! - hálálkodtam a végén,
A mai ajándék: a lelket, mégha csak öt percre is -
megfürdette, fölújította bennem.

S a villamos is 'megvárt', nem kérdve, hol jártam.
Indult nyomban, ahogy beszálltam.
Húnyt szememmel a győztes zenét
is vitte magával, melyet - megérintve szívem -
tovább hallgattam - és láttam.

(20250621 - 01h46, zsgy.)

XXXII. évfolyam 11. szám 2025. november

Bulányi Gy.: A te hited meggyógyított téged!	6006
Völgyesi O.: A lelkiismereti szabadság	6013
Virt L.: 110 éve született...	6015
Csizovszkiné Sz. E.: Hiányzó láncszemek	6017
Csapody T.: Dr. Merza Józsefet...	6020
Küng H.: A nőkért az egyházban	6026
Király I.: Asztal	6028

« Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért,
nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért. »
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

BULÁNYI GYÖRGY

A TE HITED MEGGYÓGYÍTOTT TÉGED (III.)

MT 5:44-45

11. Kinek fáj itt, ami Krisztust gyötri?...

a. Nem kell jósnak lenni Ez a langymeleg polgári magatartás kihull az idő rostáján. Harapdálja a bolsevizmus. Nyugaton. beleharapott a polgári világ közepébe. Keleten kontinensnyi darabokat eszik el előle. Akármilyen is legyen a kimenetele a következetes háborúnak, e langymeleg önzésnek el kell pusztulnia. Néma évszázadokig bírta a kemény és harcias barbárok támadásait, a végén csak elbukott alatta. Nem lehet másképp. A "polgári" világ elpusztul. Ha meg akar maradni mássá, nem-polgárivá, áldozatossá, kereszténnyé kell, hogy átalakuljon. Így ahogy van - reménytelen a sorsa. Egyazon ideológia annak van hasznára, aki mélyebben átéli, következetesebben

megvalósítja. A polgári világ a maga liberalizmustól, nacionalizmustól ezer felé osztott erővel, langymeleg szeretetével, ha nagyon-muszáj-harci készségével előbb, vagy utóbb el kell, hogy bukjon e mindent kívánó szeretettel szemben. A szükség esetén gyűlölködés a forró és halálos gyűlölettel szemben. A császárok csak kivonulnak az életből. A Metternichek csak eltűnnek a történelem süllyesztőjében. Hiába ők a szelídebbek. Éppen azért, mert ők a szelídebbek. A szeretet-gyűlölet talaján állva a bolsevizmusé a jövő. Ű éli át legteltjesebben. Egyazon fegyverrel az győz, aki jobban használja. Akármilyen is legyen eredménye a harmadik világháborúnak. Ha ma nem győz, holnap talán. De feléje mutat a jövő, s ha valaki meg akar maradni a szeretet-gyűlölet talaján még ma, vagy legkésőbb holnap menjen el bolseviknak.

...b. Ha azonban képtelen reá, ha nem viszi reá a lelkiismeret, ha nem tud hinni abban, hogy a bolsevizmus majd boldogítja az emberiséget, ha úgy gondolja, hogy a bolsevizmus által ígért cél az ember számára kevés, hiányos, s hogy az eszmét kikényszerítő kényszer az emberi boldogság szempontjából értelmetlen - akkor az egyetlen lehetséges számára: lelépni a természetes, észszerű, racionális szeretet-gyűlölet világnézet talajáról s átmenni az egyetlen lehetséges másikra, amely nem kipusztítani, hanem szeretni, üdvözíteni akarja ellenségeit. Ha élni akar, ha győzni akar, ha nem akar anakronizmus lenni: "Halálfia". A polgári világ sorsa beteljesülőben: hull kifelé az idő rostáján. A kereszténység nem azonos a rabszolga-rendszerrel, nem a feudalizmussal. A polgári világgal sem. Mindegyikben élt vagy él, de nem halt meg egyikkel sem. Túlélte őket. Sorsa nem volt, s nem lesz soha semmiféle rendszerhez kötve. Mindig abban a rendszerben kell teljesítenie küldetését, amelyben él. Rabszolga-társadalomban él? Rabszolga-társadalomban. Bolsevizmusban él? bolsevizmusban. Nincs nagyobb veszedelem, mint az Isten ígéjének megkötözése. Odakötözés bármilyenhez. A kereszténység nem azonos a polgári világgal. Nem igaz, hogy a polgári világgal áll és bukik. Az sem volt igaz, hogy a római birodalommal állt és bukott. Pedig mennyien hitték, mikor a barbárok felforgatták annak százados rendjét. A jerikói vak koldus Jézusban reménykedett. Aki keresztény - nem reménykedhetik másban. Nem teheti másba reményét. Nem reménykedhetik senki és semmi földiben. Számíthat ezekre, de reménységet nem vetheti ezekbe. Túl van az minden földin. Földi segítségektől függetlenül is kell tudnia számolni. A kereszténység nem azonos az amerikaiakat várással. A kereszténység a Szentlelket várja abban bizakodik. S e kettő nem ugyanaz. Nincs nagyobb veszedelme a kereszténységnek, mint az ilyen azonosítások.

c. A polgári világnézet gyökeres ellentétben áll a kereszténységgel. Önző, áldozatot ismerni alig akaró magatartás az és mit sem ért az ellenszereket önfeláldozásához. Peyer Károly egy alkalommal üzent a magyar munkásoknak Amerikából. Üzent arról, hogy ott mennyivel magasabb a munkások jövedelme, mennyivel kevesebbet kell ott a munkásoknak dolgozok. Nem kell kölcsönt jegyezniök, nem kell szemináriumra járniök, kivonulniök, felajánlaniök, versenybe hívni, normát emelni, munkatempót fokozni, dekorálni, agitálni - mind ezt nem kell. Az amerikai munkás, ha ledolgozta a maga 48 óráját, bőséges jövedelmével, szabad idejével tehet azt, amit akar. El is mondta mit. Mehet szórakozni: moziba, színházba stb. Teheti azt, amire kedve van. E Peyer Károly-féle evangélium gyökeresen más, mint Jézus Krisztusé - Krisztus cselekvésének normája, nem Krisztus tetszése, hanem az Atya akarata. Ez pedig azonos az emberiség boldogításával. A keresztény ember cselekvésének normája is ez. Ebből a normából pedig bőven folyik az, ami az embernek nem tetszik, nincsen kedvére. Mint ahogy Jézus számára is bőven folyt - a betlehemi istállótól a golgotai kínhalálig. Ha jól beleolvasunk az evangéliumba, félő, hogy ezt olvassuk ki, hogy nem egyszer még annál is többet kell tennünk, amennyit a bolsevizmus kíván az embertől. Hogyisne! Mikor a bolsevizmus szeretetébe csak valakik férnek be, Jézus Krisztuséba pedig mindenki. Szélesebb szeretet - szélesebb áldozat?!

d. Rendet kell teremtenünk! Meg kell látnunk kik vagyunk, mit akarunk. Krisztusért fáj-e a fejünk, vagy másért? Mi bajunk van a bolsevizmussal? Az-e, ami Krisztusnak? vagy az-e, ami Trumannak? ...Holnap reggel, ahogy kinyitod a rádiót, álmélkodással hallod, hogy Dicsértessékekkel köszöntenek és bejelentik a bolsevizmus nagy ideológiai fordulatát. Ebből áll: Minden marad a régiben, tovább folyik a szocializálás. Kölcsönjegyzés, munkaverseny, felajánlás, kivonulás. agitálás, pártmunka minden megmarad, sőt fokozódik tovább. Csak az ideológiában történik változás. Rájöttek vezetőink, hogy gyilkos, emberiséget pusztító valami ez a brancsszellem, megértették mit akar Jézus. Ma reggeltől kezdve az egész emberiségért fog folyni a termelés, az egészért kívántatik az áldozat. A magyar püspöki kar is áldását kívánja erre a munkára s a maga részéről már meg is tette a rendelkezéseket, hogy a jövő héttől kezdve a szemináriumokon a katolikus teológiát adják elő. Tanítást a mindent adó Istenről. Tanítást a teljes szívet, teljes lelket, egész elmét minden erőt kívánó Istenről. Tanítást arról, hogy minden embert úgy szeressünk, mint magunkat, ellenségeinket is. Kifejezve abbeli reményét, hogy így már hajlandók lesznek híveik azonosulni azzal az áldozatsorozattal, amely

áldozatsorozat eddig istentelen cél szolgálatára kívántatott. Mindennek külső kifejezéseként a kivonulások helyett szentséges körmenetek lesznek, a mozgalmi dalokat pedig fel fogja váltani a Christus vincit. - Megnyugodna tőle a világ?

Azt mondanók: így már minden rendben!? Megszünnék a rádió hallgatás? Krisztus lenne már a reményünk? Hány százalékkal lenne kevesebb az elégedetlenek száma? Aligha lenne jelentős változás. Magyarázhatnák a szószékről a híveknek, s talán a püspöki körlevelekben a papoknak is, hogy értsük meg minden rendben van már, Krisztusért kívántatik az áldozat. Krisztusért, aki életét adta értünk, s kívánta, hogy kövessék őt. Ha ő adta az életét miértünk, nekünk is kell adnunk testvéreinkért. Magyarázhatnák. Faképnél hagynák a magyarázót, ahogy faképnél hagyta Jézust nagyszerda délután a hasonlókát mondó Jézust, az előbb még érte lelkendező neki ujjongó tömeg (Jn 12,20-36).

e. Mi bajunk van akkor a bolsevizmussal? Krisztusért fáj a fejünk? Mi bajunk, ha vége van már az istentelenek uralmának, ha nem bántja többé senki a vallást, sőt elősegítik, államilag megkívánják és behajtják az evangéliumi követelményeket? csöbörből-vödörbe mondaná a mi rádió hallgatónk, mondaná a szószéket. és körlevelet hallgató tömeg. Megfelelne a kérdéseinkre, hogy mi baj van még mindig. Mi baj? Hát az, hogy magamért akarok élni. Magamért és magamnak. Hajlandó vagyok kitágítani mondjuk egy élettárs és mondjuk két, legfeljebb három gyermek erejéig. Magamért és őértük is. Feleség nélkül az élet nem élet. Öregkorában jó az embernek, ha vannak gyermekei. Meg különben is két gyermek nem akkora gond és sok-sok örömmel is forrása. Az a baj, hogy a rádió által bejelentett változás csak a címszót törölte el, s meghagyta azt, ami miatt annyira elviselhetetlen. Meghagyta az áldozatot. A másokért élés áldozatát pedig ezt ne kívánja tőlünk senki. Magunkért akarunk élni. Élni akarjuk az életünket, nem odaáldozni. Nemzetünkért is alig. Hát még a világ szegényeiért? Még kevésbé minden emberért. Semmivel sem jutunk előbbre, leszünk boldogabbak a rádió hírtől. Egy százalék talán akad, akinek így Krisztusért már tetszenék ez a hajsza, életáldozat. Egy százalék azonban talán van a másik oldalon is. Ott is vannak valakik, ha kevesebbek is mint egy százalék, akik kedvből, önként azonosulnak azzal, ami folyik, Nincs szükség erre a rádió-hírré. Nem lesz tőle jobb. Nem kérünk belőle. Más rádió-hírt akarunk. Olyant, ami nem egyszázaléknak, de kilencvenkilencnek tetszik. olyant, amely a címszó kérdéssel nem bajmóldik, hanem a lényeghez nyúl hozzá. Biztosítja, hogy ki-ki ereje, képessége, tetszése szerint élhessen magáért és magának úgy, ahogy tetszik. Olyan hírt kellene

mondani, amelyik bejelenti, hogy nem követelnek több áldozatot, adást. Mindenki szerezhethet, amit szerezni bír és akar. Ha lehet mellette templomba járni, nagyon jó. Legalább ebbe nem fogják többé zavarni senki tetszését. Így már lehet komoly meglepetést aratni. Akad majd egy-egy százaléknak, akinek ez nem tetszik. S Jézus vagy Marx nevében többet, mást akar - de ki törődik ennyivel!? Ha azonban mindent, címszót és áldozatot is eltörölni nem lehetne, a címszónak, az istentelenségnek meg kellene maradnia, csak az áldozat törölnődne el. Munka kevés, bér nagy lenne. Szabadság is volna mindenre csak a templomba, hittanóra járást nehezítenék meg, csak ezt nem volna szabad. Ha valaki erről lemond, semmi baja többé - nem követelnek tőle áldozatot - ezzel is lehetne többséget szerezni. Ugyan hányunknak, hány százaléknak volna baja ezzel a világgal, ha mindenünk megvolna, úgy, mint Peyer amerikai munkásának s csak az volna a hiba, hogy istentelének a vezetők s azt kívánják, ne járjunk templomba?! Nem mondanók, majd imádkozunk magunkban!? S mondván hajtana-e valami arra, hogy imádkozzunk. Hajtana-e, amikor nem kellene immár semminek sem történnie. Amikor nem kellene szívszorongva lesni rádiót, vagy prédikációt, hogy történik-e már „valami”? Ugyan hány százalék volna, akinek nem volna ez jó?! Krisztusért fáj a fejünk? Vajmi keveseknek. Nagyobbára az a bajunk, ami Trumannak. Vágyunk a Peyer-féle evangéliumra, arra, hogy tessük azt, amit akarunk.

...f. Kinek fáj itt, ami Krisztust gyötri? Ki látja és kinek fáj, hogy majdnem semmivel telt el egy negyedszázad? Hogy évszázados társadalmi igazságtalanságokon alig változtattunk? Hogy iskoláikkal a középosztály határain túl alig jutottunk? Hogy kiterjedt iskolai hálózatunkban az evangélium szellemét megszólaltatni is alig tudtuk? Kinek fáj a lopásra és paráznságra serdülő korában reá nevelődő urasági cseléd, summás- a nagybirtokon? Kinek a nagy botrány, hogy a munkásosztály nem Krisztusé? S a talán még nagyobb, hogy a templom köré tömörülő középosztály, amely elzárta szívét a hárommillió és meg nem született gyermekei felé-hordozza ajkán Krisztus nevét? Ki látja és kinek fáj- az aposztázia, melynek körvonalai bontakoznak már? S hogy ez az aposztázia ott élt már rég a szívek mélyén? Hogy aki ma vagy holnap megtagadja majd papját, hittanárát, a szentmisét, az Egyházat - nem ma vagy tegnap lett ilyen. Ilyen volt akkor is, mikor iskoláinkban járt még ő, vagy oda küldte gyermekét. Kinek fáj, hogy nem megoldás, ha egy kapitalista győzelem visszamenti őket a kockázat nélküli templomba járásnak? Az egyházi iskolákba? Az egyházközségi táncestélyekbe? Az előadásokat rendező egyesületekbe? - Kinek fáj, hogy nemcsak a címszó nem tetszik, az áldozat sem tetszik? S hogy könnyen kiszámítható mi lesz a sorsa

köztünk a Krisztusnak, ha csak áldozattal lehet megvallanunk Őt. Ha végleg szertefoszlik az áldozat nélküli kereszténység nálunk mindmáig kergetett s az már csak Trumantól meghosszabbítható álma...Kinek fáj itt, hogy útban vagyunk arrafelé, hogy kitagadjuk magunkból a Krisztust...

12. Öregbítsd bennünk a hitet! (Lk 17,5)

·· a. Mert boldogságra vágyunk. Boldogságra. De nem az ellenségszeretet, nem a mindenkit szeretés keresztje által. Nem a szeretet jézuskrisztusi, golgotai önmagunkat kiszolgáltatása által. Nem, hanem a magamra, magaméira gondolás önzése által. Krisztus jaj-t mond a csak magára gondolás, özvegyek házáat megevő, irgalmasságot elhagyó, templomba járó emberre (Mt 23). Krisztus tudja, hogy a maguk tetszésének követésébe belepusztul a világ. Háború, nyomorúság, boldogtalanság származik belőle. Krisztus tudja és elmondta nekünk, hogy béke, életszínvonal, boldogság csak a mindenkit szeretés keresztjéből áradhat a világra.

···b. Öregbítsd bennünk a hitet! Kérünk, mint az apostolok, amikor megmondottad nekik, hogy akárhányszor meg kell bocsátaniok az ellenük vétkezőknek. Add nekünk a jerikói vak koldus hitetlenségét és reménytelenségét a Nélküled történő boldogság-csinálásokban. Add nekünk is a hitetlenséget és a reménytelenséget a kuruzslókban, akik azt állítják, hogy az ellenség gyűlölet, a brancsszellem megállíthatja a pusztulásba rohanó világot. S megállítván megszerezheti a vágyott boldogságot. Egy mustármagnyi hit hegyeket mozdít. Öregbítsd bennünk a hitet, hogy a Benned hívőknek "semmi nem lehetetlen"(Mt 17-19).

···c. A hitet Jézus Krisztusban. A bennünket a pusztulásból megszabadító hitet, az Istenben, azaz ellenségszereteten, a mindenkit szeretésben való hitet - akarják szolgálni ezek a lapok. Ezért kiált már az első lap is utána Jézusnak, Dávid Fiának, hogy könyörüljön rajtunk. Könyörüljön, hogy a kátyúba jutott emberiséget megmozgató hittel tudjam vallani és élni, hogy az ellenségeiért keresztthalált halt Jézus Krisztus s az ellenségszeretet parancsát vállaló emberiség a Golgota felé menetelve ki tudja emelni a világot a kátyúból. Hogy tudjam vallani és élni, hogy senki és semmi más nem tudja. Ezért kérjük újból: Add, Uram, hogy lássunk! (Lásd még egyszer a 2-t) Add, hogy lássam az igazságot, hogy a Golgota az Őt az emberiség számára az Életbe.

···A soknak, akik az út mentén ülnek, mert nem látnak és vakon mozdulni nem akarnak és élni akarnak;

azoknak, akik nem látnak, de beálltak a Krisztus nélkül sereglők közé, mert nem akarnak összetipródni, mert élni akarnak.

Azoknak, akik azt gondolják magukról, hogy látnak és sereget gyűjtenek Krisztus nélkül és ellen, mert élni akarnak;

azoknak, akik fegyveres ellensereget gyűjtenek, vagy várnak, hogy a seregeltetők, mert élni akarnak;

Mindazoknak, akik élni akarnak, s azoknak is, akik már halni vágnak -

hitvallás arról, hogy Jézus Krisztus az Őt, az Igazság és az Élet. tanúbizonyságtétel arról, hogy ma is Jézus Krisztus és az Ő mindenkit szerető keresztje az emberiség boldogítója.

13. Az Isten-szabású ember

a. Szent János "tehát"-ja (1Jn 3,16) nagyon mélyen él az emberi tudatban. Hogy az ember és Isten között valami nagyon szoros kapcsolat van: ősi sejtése az embernek. Az indogermánok ötezer esztendővel ezelőtt atyának szólították istenüket - igazolja a nyelvtudomány. A mai tűzföldi primitívek mennyei atyának nevezik - igazolja az etnográfia. A nomádok az istenek gazdag és örök vadászterületeire és harcmezőire készülve temetetik el fegyverrel, lóval, szolgálóval holttestüket. A mohamedánok is ősi paradicsomot ígérnek a kiváló harcosoknak. A görögök és rómaiak pedig az igazán nagy férfiak számára az olimposzi istenek közé emelődést. Valamikor az Isten kertjében voltunk, de kiteszítódtunk, elvettettünk valami bűn miatt onnan mesélik a keleti mítoszok. S az erőszak nélküli boldog aranykorról regél a római. Istennek ivadéka regéli a görög költő (Apcsel,17,28).

···b. A maga képére és hasonlatosságára teremtett bennünket az Isten - tanítja a kinyilatkoztatás. Istentől származunk. Ott voltunk Nála. De bűnünk folytán kiszakadtunk az Isten boldog, bennünket is boldogító világából (1Móz 2-3) a gyönyörűség kertjéből. S nem jó nekünk addig, amíg oda vissza nem kerülünk. Érzi, sejti ezt legalább homályosan - minden nép. Világos bizonyosságot tesznek róla pogányok misztikusai is. A kinyilatkoztatásból tudjuk, hogy fogadott fiai vagyunk az Istennek és nincs számunkra másképpen boldogság, csak ha házanépévé leszünk. Boldogságunk árán szükségünk van az Istenre. Az ember nem tud boldog lenni nélküle. "Az Isten van valamiként minden gondolatnak alján. Mindig neki harangozunk" (Ady, az Isten balján) - éneklé az Isten egyenes útjairól olyan messze járó költő, hogy azután egy Istent célként el nem ismerő élet után folytassa a bizonyágtételt: "Gerjedd

lelkemnek ki látta valóját? Ki lát szívem sebes és örök jószág? Istenülő vágyaimba ki látott? ó vak szívű hideg szemű barátok". (Ki látott engem?) Istentől származunk. Isten fogadott gyermekei vagyunk Istené és Istenné akarunk lenni. Olyanná, azzá akarunk lenni Ezt akarták már ősszüleink is. Csak helytelen úton, maguk kedvét keresvén. Ezt kívánja tőlünk az Atya!" Szentek legyetek, mint ahogy én szent vagyok"(1Pét 1,16) Ezt kívánja Krisztus: "Legyetek tökéletesek, mint az én mennyei Atyám tökéletes."(Mt 5,48). Erre hívott meg bennünket az Isten.

c. A baj csak ott van, hogy az égi atyáról beszélő, istenülésre vágyó embert végig kíséri a történelemben mindenütt az oltár. Úgy érzi, úgy diktálja boldogságot kereső szíve, hogy nem fog tetszeni az Istennek, nem lesz Isten gyermeke, nem istenülhet, nem lesz semmi a boldogságából - ha nem épít oltárt. Oltárt, hogy arra ajándékot tegyen. Tizedet a termésből, legszebb csikót, vagy fehér lovat, esetleg böjtöt s arcunk megvagdosását. Időnként emberi áldozatot. Magunkét, mieinkét. Törvényei vannak az Istennek s e törvényeket bele is írta a szívünkbe. Kötelező erővel. Ha nem engedelmeskedünk nekik. tudjuk, hogy rosszat teszünk s rosszul érezzük magunkat. Ha senki sem tudja is meg, mi megtudjuk, - és boldogtalanok leszünk - S minél közelebb kerülünk hozzá, annál többet követel. Aki teljesen átérti (emberileg s micsoda Ő nekünk hajlamos akár mindenét is odaajánlani neki: "Új csizmám a sárban, százszor bepiszkolnám. Csak az Őrnek szerelmemet szépen igazolnám."(Ady, Kis karácsonyi ének) Úgy érezzük, hogy Időnként meg is teszi, hogy mindent kíván. S ilyenkor nekünk mindenünket oda kell adni. Az ősszüelőktől csak annyit, hogy ne egyenek ama két fáról. az elhagyott hitvestől a szüzességet a házasságtól a gyermekáldás elfogadását. Ábrahámától a fiát s benne egy nagy megáldott nép egész jövőjét kívánja és a záradék mindig egy: Ha megteszed házamba kerülsz, ahonnan kiestél - és boldog leszel. Ha nem teszed, maradsz kívül házamon és jaj neked. Szabad tennem akármit, de "lelki terror" alatt állok. Tönkremegy egész életem, ha nem engedelmeskedem, ha nem adom, teszem az oltárra, amit az oltár ura éppen megkíván.

d. Kiszolgáltatodom az Istennek. Azt tehet velem, amit akar. nekem meg engedelmeskednem kell. Istené akartunk lenni. De az oltárok egy pillanatban visszariasztanak. Nem szolgáltatom ki magam, Ne tehesse velem, amit akar. Nem akarok engedelmeskedni. Nem akarok Istené lenni. Rossz, hogy Istenem van. Rossz, mert a kinyilatkoztatás fényénél egyre világosabban láthatom, hogy az Isten a maga saját természetét akarja bevasalni rajtam, a más természetűn, az emberen. Rossz, mert Jézus Krisztus

élete a beszédes mutatója, mi is lesz az emberrel, ha isteni módon viselkedik. Rossz, mert ennek a viselkedésnek az utánzásáért jár üdvösség, teljes emberi boldogság, részem az Isten országába. Ellenállás és ellen nem állás, igazságszolgáltatás és alázatos elviselés csak egyik arca az emberi élet az emberi erkölcs dialektikájának. Folyik ez a dialektika abból, hogy az emberi természetnek odaállítatik eszményül, megvalósítandó mintául az Isten természete, anélkül, hogy elvethetné, el kellene vetnie önmagát. Ennek a dialektikus kettősségnek gyökeréig nyúl az isteni természethez odaigazított, isteni mintára szabott - de embernek a kínja. Isten szabású vagyok, akarok olyan lenni, mint az Isten. Bensőleg kell, bensőleg jaj nekem, ha nem leszek olyan, mint Ő Csak úgy jó nekem, ha Istené és Istenné leszek. S mégis ugyanakkor - nem akarok olyan lenni, mint ő. Nem, mert oltára van. S ez az oltár kifoszt, tönkrever, nem egyszer mindent kíván, mint ahogy mindent kívánt a megvalósítandó, utánczó Mintától, Jézustól is. Isten akarok lenni... Nem, nem akarok Isten lenni Ez az a dialektika, amelyben vergődik az Istenszabású ember. "Meg is teremti az Isten az embert a maga képére, az Isten képére teremtette." (1Móz 1,27).

14. A majomszabású ember

a. Felvilágosodásnak nevezte magát az európai embernek az a korszaka, amely elhatározta, hogy végleg felszámolja az Istenhit, az imádkozás, az oltár merő butaságból adódó babonáját. Felvilágosodásnak - jelezvén, hogy vége a babona sötétjének. Kifárad az éj, a természetfölötti dolgokról szóló "hazug álmok papjai szűnnek", a kitörő napfény nem terem áltudományt" azaz nincs többé a természetfölöttin alapuló megoldáskeresés - éneklé száz év előtt diadallal a felvilágosodott Vörösmarty (Gutenberg albumba). E felvilágosodott tudomány talán akkor sietett segítségére a leginkább gyökerekhez nyúlással Istentől, imádságtól, oltártól menekülni akaró embernek, amikor a fejlődő természettudomány pontosan meghatározta az ember, az élőlény helyét, a többi élőlények, az állatok között. Elhelyezte a gerincesek s azokon belül az emlősök között. Ezeknek is a csúcsára rakta az ember közvetlen őst: a majom-embert, amely szerencsés körülmények között emberré- kevésbé szerencsés körülmények között majommá alakult, fejlődött emberszabású majommá. Távolabbi őseinket pedig világosan mutatja az emberi embrió fejlődése. Az állati lét egyre alsóbb fokai egészen az egysejtűig - a távolabbi ősök, amelyeken túl már nem tud "pozitívet" mondani a felvilágosodott tudomány. Legalábbis egyelőre nem. Az egész elméletet egyetlen csontdarabka nem igazolta. A közös őst nem sikerült feltárni. A sokszázezerestendő csontok, vagy embercsontok,

vagy majomcsontok. Majomembercsontot nem találtak még. S az elmélet mégis egyetemes elfogadásra talált. Ellene szólni. igazvoltát akárcsak megkérdőjelezni is - hosszú évtizedeken keresztül elfogultságnak, középkori elmaradottságnak műveletlenségnek látszott és mondatott.

...b. Az oltár elől menekülni akaró embernek nem igen lehetett nagyobb jót tenni, azaz, hogy inkább segíteni őt a menekülésben - annál, amit ez az elmélet tett. Elvi alapot adott a meneküléshez. Felszabadítú tanítás volt. Oltártól áldozattól, szenvedéstől szenvedő ember legmélyebb lelki rugóiból született meg maga a tanítás is még sokkal inkább a feltétlen elfogadás és tények nélkül is dogmaként tisztelése, megkönnyebbült tőle az ember. Mese tehát istenképiségünk, mese az isteni származás, mese a természetfeletti boldogság. Mese, hogy természetünket alá kell vetnünk a természetünk feletti követelményeknek. Ha még hiszünk, hinnénk is egy keveset a mesékben, az már csak csökevénye az elmúlt századok népbútításának. Csekevény, mely hamarosan semmivé lesz. a megtalált igazság felszabadító erejében. És felszabadultan, megnyugodva lélegezhetünk. Élhetek végre természetesen. Az élőlény természete szerint. Az ember, a majom és a többi gerinces emlős életformájában erkölcstelen egy mindenestre sokkal magasabb fejlettebb, egy ugyanazon természet közös törvénye alatt. Az élőlény-termeszet törvénye pedig ugyanazon felvilágosodott tudomány meghatározása szerint a létért való harc. Élhetek tehát természetesen harcolva a létemért, annak egyre teljesebb bírásáért, növekedéséért szerzésért, zsákmányolásért. korlát nélkül. Annyira amennyire visz az erőm megszerzem, amit megszerezhetek. Teszem azt, ami jólesik. Úgy, ahogy nekem tetszik. Felszabadulnak tehát az ember természetes erői, szenvedélyei. Munkába állítódik az ember létharcos erkölce. Annyi század korlátozott, fékezett emberi energiája munkára szabadul. Igen, hogy a gáttalan és korlátatlan felszabadulás el fogja tiporni a gyengéket, nem baj. Kik fognak elpusztulni? Az életre nem valók. A létharc az, hogy tehetek, amit akarok - ez fogja győzelemre juttatni a kiválókat, az érdemeseket. Kifogja tenyészteni egy külön, nagyszerűbb emberi fajt. Ez szolgálja a haladást. Ez viszi előbbre az emberiséget.

...c. Eddig szól a tanítás. Úgy kapott rajta a felvilágosodott ember, mint gyermek a cukron. Hogy is ne! Nincs kényelmetlenebb és kellemetlenebb, mint az Isten morális magastartását képviselni. És nincs kényelmesebb és kellemesebb a majom morális magatartásánál. Isten arcúnak lenni nagy méltóság - de kellemetlen, Egy kicsit vagy talán nagyon is úgy

vagyunk vele, mint Arany János a neki felajánlott királyi érdemrenddel 67-ben. Tudta, hogy bőjtje lesz a nagy kitüntetésnek, hogy a negyvennyolcasok meghazaárulózzák majd érte, hogy ő is összepaktált, eladta a hazát. Forgácsai között találták e sorokat: "Megbocsátson méltóságok, Nem érzek rá méltóságot" (A csillaghulláskor III). Istengyermekek lenni, úgy viselkedni, mint az Isten házához, Isten gyermekéhez illik, az Isten módjára, az ő benső törvénye szerint nagy méltóság földi halandóra teremtett létezőre, élőlényre. Nagy méltóság, de könnyebb lenne e méltóság nélkül. Köszöni az ember a megtiszteltetést, de szerényen visszahúzódik: "Jobb nekünk a Vértes vadonában, kis tanyánk ott nyugodalmat ad". Prüszkölünk a meghívástól, a fogadott fiúságtól, annak nagy áratól. Úgy vagyunk vele, mint a gróftól örökbefogadott utcagyerek - úri gyereket akarnak csinálni belőle, kerülgetik, nyalogatják. Szép is, jó is - de csak különb volt rúgni a rongylabdát valamelyik külvárosi utcában, mint a szép szobában "illedelmesen" viselkedni. Az Istentől, oltártól menekülni akaró ember szülte meg a majom szabású ember tanát, hogy legyen mintánk, amely nem kíván kényelmetlen, sőt nem egyszer esztelen dolgokat, természetünk ellen valókat. Hogy legyen ősünk, amelyről biztonságban lehetünk, hogy nem cipel bennünket sem Ábrahám, sem az Atya oltárára, semmiféle Golgotára.

15. Az emberszabású Isten

... a. A tudomány azután, a felvilágosodott, beigazolja, hogy a félelmek, álmok, különös tárgyak végeredményben hiedelmek, az ember ősi butasága találta ki az oltárt, az imádságot és nyilván - magát az Istent is. Az Istent, aki pedig nincs. A baj csak ott volt, hogy ezt olyan kevesen tudták magukévá tenni. Du Gard híres regénye, Egy lélek története megkapóan írja le a húsz éven keresztül harcos ateista, az akkor negyven éves Jean Barcis nagy megtorpanását. "Egy villamos elállja az utat, hogy elkerülje, a kocsiba balra hajt a szabad vágány felé. Nem látta a másik villamost, amely az ellenkező irányból jön... Nem lehet lassítani. Halálsápadtan hátraveti magát a párnákra. Tehetetlenségében, kikerülhetetlen szerencsétlenségének bizonyosságában azt dadogja: Üdvözlégy Mária, Istennek szent Anyja... Halálos ütés. Minden fekete..." Magához térése után azonnal írásba foglalja szellemi végrendeletét: nincs természetfeletti világ, halhatatlanság, üdvösség, Isten. És mégis újabb húsz év múlva rajta is beteljesedik Voltaire sorsa. Szentségekkel megerősítve megy az Isten elé. Vastag, racionalista gőg, nem közönséges önhietség, az anyagi javak korlátlan bírása egészséggel - s végül az intézményesített emberi szívtelenség következtében

tökéletesen kiégett emberi szívű, a proletár már csak gyűlölni tudó kiégettsége képes a következtetésre, hogy nincs Isten. De e három típus is csak ideig-óráig. Az élet nagy veszedelmeiben, amikor a minden, maga az élet - forog kockán a végső nagy bajban a halni nem, az élni akaró emberből kitör a kiáltás Afelé, Akitől legmélyebb ösztöneiben várja a segítséget, a megszakadni látszó élet folytatását..."Istenem... jaj Istenem Kérlek vagy káromolják - mintegy elismerik a fölöttük levő erőt. Elismerik Tőle függő voltukat, hogy szükségük van rá, hogy akarnak tőle valamit. Hogy a végső órában odamenekülnek hozzá - mert nem tudnak boldogok lenni miatta - a káromkodók, mert nem tudnak boldogok lenni nélküle az imádkozók.

...b. Kész a harapófogó. Rendkívül kényelmetlen és kellemetlen harapófogó. Nem tudja az ember kitépni magát belőle. Az Istent letagadni nagyon jó. De ha bajba kerülünk, akkor nehéz meglenni nélküle. Ilyenkor meg akarjuk fogni a kezét. Ilyenkor kell, hogy legyen, hogy legyen és megfogva a kezünket segítsen rajtunk. Egyébként azonban jobb ellökni és semmivé tudni, mert amit követel, az nemegyszer "nem embernek való" Kellesz te Isten, aki segítesz rajtam! - Nem kellesz te Isten, aki követelsz tőlem! Majomszabású embernek lenni időnként - testi vagy benső, lelki bajok idején - nagyon kietlen, nincs, aki segítsen. Isten-szabású embernek lenni pedig igen nehéz. Kell az Isten! És nem kell az Isten! Itt a harapófogó, amelyből nem tudjuk kitépni magunkat. Istent akarsz? Jó, megkapod az Istent, de Vele együtt kapod az oltárt is. Nem akarod az oltárt? Jó, élsz oltár nélkül, de nem lesz Istened, ha majd bajban leszel. Ha beszakad a harapófogód, ezt a kozmikus, téged létben tartó, boldogságra segítő szerszámot- lesz, ami tart, nem enged el és leesni. Tart, de szorít. Ha megunod a szorítást és kinyitod a harapófogót, nem fog szorítani, de nem is tart. Mit csináljon a szegény ember ezzel a lehetetlen harapófogóval?

...c. Ezzel a harapófogóval nem lehet csinálni semmit. Mert ez egy igazi harapófogó. De lehet csinálni egy másikat. Egy nem igazit. Puha gumiból. Hogy tartson is, meg ne is szorítson. Ha már az embernek mindenképpen szüksége van Istenre - ám legyen S bár ettől az Istentől mindenképpen elválaszthatatlan, hogy követeljen, követelje még hozzá azt, hogy úgy viselkedjen, mint ő, hogy olyanok legyünk, mint ő legyen. Csináljunk tehát egy ilyen Istent, aki nem követel olyasmit, ami nekünk kényelmetlen. Csináljunk egy olyan Istent, akinek a természete olyan, mint a miénk. Velünk egy természetűt. Úgyhogy mikor követeli, hogy olyanok legyünk, mint ő és megéreztetni, hogy csak a hozzá való hasonulás útján lehetünk boldogok - akkor ne követeljen tőlünk olyasmit, ami

természetünknek ellene, azaz fölötte van. Van Isten és van Oltár. Van tartás és van szorítás. Az Isten és a tartás - jó. Az oltár és a szorítás pedig a természetünknek megfelelő-elviselhető. A baj csak az, hogy ez gumi harapófogó. Játéknak jó, ám, de használni nem lehet. Ez az Isten éppen olyan, mint mi. Természete a miénkkel egyező. Olyan erős, mint mi. MI csináltuk. MI belőlünk való. Az Isten pedig éppen arra kellene, hogy erősebb legyen, mint mi vagyunk. Ez a csinált Isten nem tud segíteni rajtunk.

...d. Ezt az ész állapítja meg. E gumiharapófogó azonban a teljes tudatban (tudatalatti) az emberi természet, ösztönök, ész ellen-nem-örizte mélyeiben készül. Ott mondatik ki a teremtést kifigurázó dőre szó; teremtsünk Istent a mi képünkre és hasonlatosságunkra! Minden nép, minden kor, egy kicsit minden ember elmondja ezt a dőre - s mégis nagyon is mélységesen emberi szót. S a szó nyomában az emberi tudat mélyéből életre születik templommal, oltárral, kultusszal egy emberszabású Isten. Olyan, mint a teremtője. Egy természetű vele. Ama kor, nép, emberarcvonásait viseli magán. Lehet hozzá szólani, hiszen van. Számomra, egy kor, egy nép számára - feltétlenül van. Hiszen tudatban született, abból nőtt ki, tehát tudattartalom. Beszélhetek vele. Viszont teljesen nyugodt lehetek. Fölibém soha nem fog kerekedni. Nem kell félnem, hogy egy szép napon elkezdi majd erőszakoskodni velem, nógatni, noszogatni vagy éppen Golgotára vinni! Egy-egy ilyen Isten mindig egy-egy emberi tudatban születik meg. Ha ez az Isten - mely személyes igényből született meg elfogadást talál egy nagyobb, szélesebb közösségben, ez kultuszt fejleszt, kultúrát teremt, sajátos vallássá objektíválódik. A szubjektív szellemből objektív lesz.

e. A görög ember, a görög nép megteremtette ily módon magának az olimposzi istenek világát. A görögök - emberek lévén - szerettek jól élni: enni, inni. Csináltak tehát isteneket, akik az Olimposzon végnélküli lakomákon eszik a minden földi ételnél ínycsiklandóbb ambróziát s isszák a legtüzesebb boroknál is különb égi, isteni italt a nektárt. Szerettek életszínvonaluk érvényesülése érdekében lopni, hazudni. Teremtették tehát az olimposzi isteneket, akik emberfeletti képességeikkel mindenki fölé emelkedtek, remekeltek, egy és más bűnben. Teremtettek maguknak olyan isteneket, akiknek testük a földi halandók testénél szebb és kívánatosabb volt. Isteneket, akiknél nincsen korlát a kicsapongásban, s akiknél napirenden volt a házasságtörés. A főisten volt az istenek és emberek atyja; Zeus, Jupiter.

...f. Az ilyenfajta isteneket lehet gond nélkül vállalni. Ezekhez szívesen, könnyen igazodik a magát kiállni, élőlény természetét kibontakoztatni akaró ember.

Hajlandó igazodni hozzájuk. Sőt olyanná lenni, mint ők. Az azt teszem, amit akarok - kényelmes és kellemes morálja tökéletesen megvalósítható. Ha bajban vagyok, szólhatok hozzá. Hiszen hiszek benne, hiszem, hogy van. Hiszem, hogy nagy és erős és segíthet rajtam. Istennek tartom. Emberfölöttinek, éginek, olimposzinak, istenek és emberek atyának. Kész a gumiharapófogó. Van már istenem. Istenem, akinek nincsen oltára. Oltár, mely kellemetleneket kívánna tőlem. Megvan az isten - oltár nélkül.

(folytatjuk)

VÖLGYESI ORSOLYA

A LELKIISMERETI SZABADSÁG ÉS A BULÁNYI-ÖRÖKSÉG – 80 ÉVES A BOKOR-KÖZÖSSÉG

A magyar egyház vezetői a közösségi tagoknak és az elítéltek hozzátartozóinak többszöri kérése ellenére sem vállaltak nyilvánosan szolidaritást a katonáskodást megtagadó katolikusokkal.

A Bokor bázisközösség idén ünnepli 80. születésnapját. A Bulányi György piarista szerzetes (1919–2010) által életre hívott, autonóm közösségek hálózatából álló lelkeségi mozgalom közösségi emlékezete 1945-re teszi alapításának dátumát.

Bulányi György 1945 és 1948 között a debreceni piarista gimnázium tanára volt. 1945 februárjában egy Kolakovics néven bemutatkozó horvát jezsuita érkezett az ottani rendházba. Rövid ott-tartózkodása alatt négy kiscsoportot hozott létre munkásfiatalokból, diákokból és felnőttekből, távozásakor a diákcsoportot Bulányira bízta. A jezsuita úgy vélte, az egyház csak a föld alatt működő kisközösségekben élhet tovább a szovjet érdekszférába kerülő országokban. Kolakovics (azaz az 1906-ban született Stjepan Tomislav Pogljajen) Jugoszlávia megszállása után politikai nézetei miatt Zágrábból Splitbe, majd onnan 1943-ban Szlovákiába menekült. Pozsonyban két és fél év alatt Rodina néven kisközösségek hálózatát hozta létre, melyekben a keresztény világnézet melletti tanúságtételre készítette fel a fiatalokat.

Magyarországon 1945 után a radikálisan megváltozott politikai viszonyok között, amikor már látható volt, hogy a történelmi egyházak elveszítik korábbi pozíciójukat és társadalomformáló szerepüket, különösen az alsópapság és a szerzetesek körében erős törekvések voltak arra, hogy megtalálják az ifjúsági pasztorációban azokat az új módszereket, amelyekkel a diktatúra körülményei között is továbbadhatják a

fiataloknak a katolikus egyház tanítását, és felkészíthetik őket a hiteles, nagykorú keresztény életre. Bulányi atya és társai – Török Jenő és Juhász Miklós piarista szerzetesek, Eglis István, Himfy Ferenc, Lakos Endre, Ikvay László káplánok – először még legális körülmények között, az Actio Catholica keretein belül kezdték el ez irányú tevékenységüket: ifjúsági találkozókat, ún. tanulmányi heteket és lelkigyakorlatokat szerveztek az ország nagyobb városaiban, kiscsoportokat hoztak létre főleg középiskolásokból és egyetemistákból az ún. francia-belga modellt követve. Ez az új metódus a kiscsoportok önszerveződésén s egyfajta önkormányzatiságán alapult, a tudásanyag átadása pedig nem frontális előadások által, hanem viták során, párbeszéd formájában valósult meg, s itt sajátították el a csoporttagok a világi apostolkodás gyakorlatát is. Az országos kiterjedésű mozgalom az iskolák 1948-ban bekövetkezett államosítása, majd két évvel később, a szerzetesrendek működési engedélyének megvonása után egyre nehezebb helyzetbe került, hiszen elvesztette az intézményi és infrastrukturális háttérét, s mind nagyobb lett rajta a politikai nyomás is. Ennek ellenére immár illegális körülmények között folytatták tevékenységüket. Végül 1952. augusztus 28-án Bulányit 9 társával együtt letartóztatták, s a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés büntetének vádjával először kötél általi halálra, majd életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Bár 1956 októberében átmenetileg kiszabadult a fogságból, véglegesen csak 1960 decemberében nyerte vissza szabadságát amnesztiával.

Bulányi ezt követően évekig segéd munkásként dolgozott, és vasárnaponként kisegítő papként misézett Pécelen Halász Endre plébániáján. Immár egy alapvetően megváltozott egyházpolitikai helyzetben, a magyar állam és a Vatikán között 1964 szeptemberében megkötött részleges megállapodást követően hozta létre a hatvanas évek második felében újabb kisközösségeit. Ezzel párhuzamosan a tartomelemzés módszerével analizálta végig az evangéliumok szövegét, s ennek eredményeként megírta a Keressétek az Isten Országát (KIO) című, öt részből álló művét, mely szamizdatban terjedt a következő években. A KIO-ban megfogalmazott jézusi örökséggel és az ebből következő etikával való azonosulás lett a Bokor-közösség identitásának alapja, melynek középpontjában az ún. hármas eszmény – az adás, a szolgálat és a szelidség (vagy másképpen erő nem alkalmazás) – állt. Ez a nagyjából 1967-től kezdődő, kb. 10 éves időszak Magyarországon általában is a hazai és külföldi eredetű lelkeségi mozgalmak (Regnum Marianum, Bokor, karizmatikusok, Fokoláre Mozgalom, Taizéi-csoportok) terjedésével, és a bázisközösségek megerősödésével jellemezhető.

A bázisközösségek elleni egyházi fellépés 1976-ban, Lékai László esztergomi érsekké, majd bíborossá történő kinevezése után indult meg Magyarországon. A

kérdés először az 1976. december 14–15-én megtartott püspökkari konferencián került napirendre. Lékai átadta a megyéspüspököknek az ifjúsággal foglalkozó papok hatóságok által összeállított névsorát. S bár a listán szereplők többsége nem tartozott Bulányi követői közé, már ekkor egyértelmű volt, hogy a piarista szerzetest tekintik a kisközösségi mozgalom centrális alakjának.

A Bulányi György által kidolgozott morálteológia és közösségi egyházmodell a II. Vatikáni Zsinat progresszív értelmezéséből fakadt, s a katolikus egyház megújítását tűzte ki célul. Tanaival Bulányi ugyanakkor eltávolodott a hagyományos egyházképtől és a népegyházi jellegtől. Ez már önmagában is kiváltotta a konzervatív szemléletű egyházvezetés gyanakvását. Az ellenszerezet, az erőszakmentesség és az egyéni lelkiismeret középpontba állítása, továbbá a közösségi autonómiák megléte pedig különösen kockázatosá tette a lelkiességi mozgalmat a totalitárius rendszer számára. A közösség állandó megfigyelés alatt állt. A velük foglalkozó Varjak fedőnevű titkos nyomozás dossziéi nem találhatók, de a napi operatív jelentések igen; ezek vezérmotívuma Bulányi és a Bokor elszigetelése, leválasztása a többi lelkiességi mozgalomtól – mindenekelőtt a Regnumtól – és marginalizálása a „hivatalos” egyházon belül.

Ennek ellenére a hetvenes években a Bokor-közösségek létszáma fokozatosan gyarapodott, jelentősebb bázisok alakultak ki többek között Pécelen, Halásztelken, Székesfehérvárott, Sopronban és Budapesten a Thököly úti Rózsafüzér Királynéja plébánián. A mozgalom elindult a strukturálódás útján: kialakult a lelkigyakorlatok és a közös ünnepek rendje, 1971-től évente több kötetben jelent meg szamizdat kiadványuk, a Karácsonyi Ajándék. 1974-ben megalakult a Központi Vezetőség, melyben arányosan képviselték magukat férfiak és nők, civilek és papok, valamint az idősebb és fiatalabb generáció tagjai. Megszerveződött a Bokor saját, kilenc éves teológiai kurzusa is, részben azért, mert a közösséghez tartozó civileket nem vették fel a Hittudományi Akadémián induló teológiai képzésre.

Az Állami Egyházügyi Hivatal által egyházi ellenzékként számontartott Bokor-közösség az 1980-as évek első felétől került igazán a belügyi szervek és a katolikus hierarchia célkeresztjébe, mindenekelőtt azért, mert 1979 szeptemberét követően a tartalékos szolgálatra behívott Merza József matematikus példáját követve mintegy harminc fiatal tagadta meg a fegyveres katonai szolgálatot. Ez addig csak a kisegyházak körében fordult elő tömegesen, s nem lehetett tudni, hogy a Bokor példája milyen hatást vált ki a katolikusok között. Az állam számára egyre kényelmetlenebbé váló Bulányi elítéléséhez és a közösség egyházon belüli elszigeteléséhez azonban dogmatikai alapokat kellett találni – a hatalom ugyanis mindenáron igyekezett fenntartani azt a látszatot, hogy a szerzetes ügye egyházfegyelmi kérdés. Lékai László 1979-ben megpróbálta elérni, hogy a szerzetes hagyja el az

országot. Mikor ez a terv meghiúsult, egy másfél éves egyházi vizsgálat eredményeként, melyben Gál Ferenc, Rózsa Huba, Vanyó László, jegyzőkönyvvezetőként pedig Erdő Péter vett részt, az 1982. júniusi püspökkari konferencia egységesen úgy határozott, eltiltja Bulányit a nyilvános működéstől, és ügyét – vizsgálat végett – Rómába terjesztik fel. A Vatikán 1987-ben jóváhagyta a magyar püspökök döntését, s a Bulányival kapcsolatos korlátozó intézkedéseket Róma csak 1997-ben oldotta fel. Eközben a Bokor papjait is retorziókkal – áthelyezéssel, felfüggesztéssel vagy nyugdíjazással – sújtották egyházi előljáróik. Bulányinak és követőinek nem volt módjuk arra, hogy álláspontjukat a hivatalos világi vagy egyházi sajtóban megjelenítsék, megszólalásra csak a Beszélő című szamizdat folyóirat hasábjain, vagy a nyugati médiában volt lehetőségük. A nyolcvanas évek elejétől ugyanis kapcsolatban álltak a demokratikus ellenzékkel, mely felvállalta a lelkiismereti okokból üldözött vallási csoportok képviselőit a második nyilvánosságban.

Ugyanakkor a magyar egyház vezetői a közösségi tagoknak és az elítéltek hozzátartozóinak többszöri kérése ellenére sem vállaltak nyilvánosan szolidaritást a katonáskodást megtagadó katolikusokkal – ezt bizonyította a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1986. október 17-én kiadott nyilatkozata is –, miközben már a II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúciója is méltányosnak tartotta, hogy a törvények megértően intézkedjenek azokról, akik lelkiismereti okokból nem akarnak fegyvert fogni. Fontos lépés volt azonban, hogy az ENSZ 1987. március 10-én a katonáskodás lelkiismereti okból történő megtagadását az emberi jogok egyikének ismerte el.

A Bokor-közösség tagjai a rendszerváltás időszakában sokat tettek az erőszakmentesség képviselőként a különböző civil szerveződésekben (Alba Kör, Halálbüntetést Ellenzők Ligája stb.), s küzdöttek a polgári szolgálat bevezetéséért, mely végül az 1989. évi XXII. törvény által vált elérhetővé azok számára, akik lelkiismereti okokból nem kívántak katonai szolgálatot teljesíteni. Ez az állapot azonban átmenetinek bizonyult: 2011-ben a második Orbán-kormány alatt a polgári szolgálat intézménye kikerül a magyar jogrendből. A katonai szolgálatot megtagadók jogi rehabilitációja pedig a rendszerváltás után sem történt meg.

A Bokor „Másik arcod” nevű munkacsoportja a közösség 2025. október 4-i jubileumi rendezvényén felhívással fordult a közvéleményhez és a döntéshozókhoz, hogy a honvédelmi törvény ismét tartalmazza a 2004-ben felfüggesztett általános hadkötelezettség visszaállítása esetére a lelkiismereti és vallási okból teljesíthető polgári szolgálat lehetőségét.

VIRT LÁSZLÓ

110 ÉVE SZÜLETETT HALÁSZ ENDRE

Katolikus pap volt, mégpedig olyan, akinek személyisége sok pap számára volt meghatározó, sokan tőle tanulták, hogy „hogyan kell papnak lenni”. Ezt az utóbbi meghatározást egykori káplánja, Tarjányi Zoltán fogalmazta meg, aki később a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi Karának professzora lett. Halász Endre már idős korában az alkoholisták papja lett, pedig ahogy mondta, addig rá sem bírt nézni egy részeg emberre. Mindig kész volt a növekedésre, arra, hogy meghaladja korábbi önmagát.

1915. október 19-én született, az első világháború után Albertfalván élt négy testvérével és özvegy édesanyjával. Sokkal később, életem első 47 évében én is Albertfalván éltem, és még a 80-as években is emlékeztek özvegy Halászné trafikjára, amit hadiözvegyként utaltak ki számára.

Albertfalváról járt át Pestre, ahol az Eötvös József Főreál Gimnázium diákja lett, és a közeli Angolkisasszonyok templomában ministrált. Érettségi után egy évig a Pázmány Péter Tudományegyetem Természettudományi karán földrajz-történelem szakos tanárnak készült, de a korábban benne érlelődő papi hivatás kiteljesedett, és a váci egyházmegye papnövendékeként folytatta tanulmányait. Hanauer Árpád István váci püspök szentelte pappá 1939. június 19-én. Kápláni éveit 1939 és 1947 között Lajosmizsén, Kecskeméten és Cegléden töltötte.

Hanauer püspöknek, és váci tanárának, a később szintén püspök Endrey Mihálynak köszönhetően már papnövendékként fölébe emelkedett a korszakra jellemző formalista vallásnak, ami a vallási parancsok teljesítésében látta a hitélet beteljesedését. Tudta, hogy a kereszténység sokkal több, mint a legalista, merőben törvényteljesítő élet. Sokkal később, már a 80-as években mondta egy lelkigyakorlaton, hogy kápláni helyein látta, hogy az emberek olyan egyformák: nem lopnak, nem csalnak, nem hazudnak, járnak templomba, pénteken böjtölnek, és talán még imádkoznak is. A többség amolyan vallásos szürkeségben töltötte az életét. De voltak, akik komolyan vették a böjtöt és az imát, és 1944-ben, amikor a zsidókat deportálták, azok bizonyultak az üldözöttek iránt segítőkész keresztényeknek, akik komolyan vették a böjtöt és az imát. Ezzel támasztotta

alá azt, hogy a böjt, az ima nem üres formalizmus, hanem felkészülés az előre nem látható teherpróbákra. A görög „aszkezésisz” jelentése gyakorlat, gyakorlás. Amit aszkézisnek mondunk, az felkészülés, a lélek erősítése.

Halász Endre 1947 és 1951 között a váci püspökségen teljesített szolgálatot, ha jól emlékszem egy erre vonatkozó félmondatára, a püspöki hivatal lelkipásztori teendőinek ellátása volt a feladata. Ezalatt történt, hogy 1949-ben az Actio Catholica elnöke, Endrey Mihály, aki 1951-ben püspök lett, és a kommunista rendszer üldözöttje, e szavakkal mutatta be Bulányi György piarista papot Halász Endrének: „Intézményeinket, egyesületeinket szétverték, ezentúl úgy kell csinálni, ahogy ő csinálja – mutatott Endrey Bulányira – kis csoportokat kell létrehozni”. Arra utalt ezzel Endrey Mihály, hogy a diktatúrát is kis, személyes közösségekben lehet túlélni. Bulányi György, mint debreceni egyetemi lelkész, ekkor már az Actio Catholica támogatásával az egész országra kiterjedően tartotta a lelkigyakorlatokat, melyek a hagyományos egyházi formákon túlmutató kis közösségek létrehozására irányulnak, amelyeket a kommunisták nem tudnak ellenőrizni. Bulányi Györgyöt ezért 1952-ben letartóztatták, és életfogytiglani börtönre ítélték.

A 90-es évek elején, a Gulyás-testvérek által, készült egy több, mint egyórás portréfilm Halász Endréről, amiben Bandi bácsi azt mondta, hogy Pécelen még nem kezdte el azt a kisközösségi munkát, amit Bulányi György 1945-től csinált, és amire Endrey Mihály rámutatott. Pedig amikor Halász Endre 1951-ben péceli plébános lett, akkor lényegében már erre alapozta lelkipásztori munkáját. A hittancsoportok nem szűntek meg az elsőáldozással és a bérmálással, a növekvő életkornak megfelelő hittancsoportok alakultak, még egyetemista csoportja is lett, elsősorban a péceli lakos egyetemistákból, de ők hozták egyetemista társaikat, akik pedig Budapestről jártak ki Pécelre, mert többet akartak a vasárnapi kereszténységnél.

1961-ben kijött a börtönből Bulányi György, és gimnáziumi tanári végzettségével, nyolc idegen nyelv ismeretével, nem akármilyen lelkipásztori tapasztalattal semmilyen egyházi állást nem kaphatott. Egy ócskavastelepen volt rakodómunkás, de ha „rangrejtve” is, lelkipásztor akart lenni. Kiment Pécelre, ahol Halász Endre, akivel Endrey Mihálynak köszönhetően 1949-ben már találkoztak, örömmel fogadta. Bulányi György a hétköznapi ócskavas rakodás mellett, Pécelen

misézett, prédikált, gyóntatott, és kialakult a majd Bokor nevet kapó lelkiség péceli csoportja. Közben Bulányi György biblikus alapon írta a Keressétek Isten országát! c. teológiai munkáját. Ennek Halász Endre, még a megírás közben, az első olvasói közé tartozott, de eljutott a KIO – ez a mű tömör megnevezése a Bokor Közösségben – Kerkai Jenő jezsuitához is, aki Halász Endrének mondta: „Szent Ágostonénál nagyobb koncepció!” Amikor pedig Halász Endre papoknak tartott lelkigyakorlatot, akkor bemutatta a KIO adás-szolgálat-szelídség evangéliumi erkölcsstanát, akkor többen mondták, hogy „a mai világban ezt nem lehet megvalósítani”. Azonban ott volt dr. Kovács Gábor, aki a jelenlévő papok biblikus professzora és spirituálisa volt Vácon, ő felállt, és ezt mondta: „Ez a tiszta evangélium!” Tehát meg kell valósítani.

Halász Endre a papi élete legnagyobb ajándékának a kisközösségi formát, a családias Krisztus-követést tartotta. Az egyházközség hagyományos formája túl nagy ehhez, azon belül is közösségeket kell alkotni, hogy mindenki megtalálja azt, amiben otthon lehet. Bandi bácsi vallotta, hogy a kisközösségek által került közel a való élethez, és ez tanította meg arra, hogy hozzá tudjon szólni az emberek problémáihoz. Nem kívülről, nem magasról beszélt az emberekhez, hanem közülük, mert közöttük élt.

Közben a kommunista rendszer változatlanul szét akarta zúzni az egyházat. 1961-ben házkutatás volt a péceli plébánián, és a rendőrök megtalálták Illyés Gyulának az Egy mondat a zsarnokságról c. verse egy gépelt szövegét. A házkutatás hajnalig tartott, aminek végeztével Bandi bácsi kávéval kínálta meg a házkutató rendőröket. A kávé elfogyasztása után a rendőrök távoztak, majd hamarosan, talán egy-két hét múlva megjelent Halász Endrénél egy általa jól ismert péceli férfi, aki tagja volt az egyházközségi képviselő testületnek. A férfinak gyermekei voltak, akik továbbtanulás előtt álltak, így őt könnyen lehetett kényszeríteni. A férfi közölte, hogy a rendőrség azzal bízta meg, hogy írjon jelentéseket Halász Endréről. Ehhez kérte a plébános segítségét: „Tisztelendő úr, mondjon nekem olyan dolgokat, melyekkel önnek se ártok, és a rendőröknek is elég lesz.”

A férfi ezzel hatástalanította önmagát, mint ügynököt. Leültek, és Halász Endre a rendőrség által ráküldött emberrel megbeszélte, hogy miket írjon róla a rendőrségnek. Olyan dolgok kerültek a jelentésbe, melyek közismertek voltak, olvashatók voltak a templomi hirdetőtáblán, és amelyekkel nem lehetett

ártani Halász Endrének. Ha most jönne egy lökött történész, akinek mániája az ügynökjelentésekkel való hadonászás, és ezt a „jelentést” előírantaná a levéltárból, akkor az fennhangon mondaná: „X.Y. besúgta Halász Endrét.” Pedig X.Y. nem súgta be Halász Endrét, hanem megmentette őt a börtöntől. 1961-ben Magyarországon körülbelül 100 katolikus papot tartóztattak le, és erre Halász Endrét is kijelölhették.

Bandi bácsitól távol állt az a szemlélet, hogy egy könnyen „pasztorálható” rétegre, a könnyen élő értelmiségre, vagy nyárspolgárra „szakosodjon”. Ismerős ez a pap-típus. Az ő lelkipásztori munkája szociológiailag is megfogalmazható: amit ő szolgált, az – éppen az evangelizáció által – társadalmi integrációt eredményezett. Hallottam tőle a hozzá nagyon közel álló Prohászka Ottokárról, hogy Prohászka olyan Magyarországot akart, ahol a gyárak munkásai – akiket az egyház a XIX. században elveszített, elhagyott – megtöltik a templomokat. Ahogy Prohászka se, úgy Halász Endre se kárhozatta a nehezen élő embereket azért, mert nem tartoznak az egyházhoz, tudta, hogy az egyház hagyta el őket.

Lékai bíboros 1976-ban a püspökök elé tett egy listát, amin azoknak a papoknak a neve volt, akiket át kell helyezni, mert kisközösségi munkát végeznek, és hatásuk van a fiatalságra. Endrey Mihály, aki élete utolsó két évében, sok év mellőzés, kényszerlakhely után váci püspök lett – a kommunisták tudták, hogy nagyon beteg, neki már nincs sok hátra, ezért engedélyezték megyéspüspöki kinevezését –, megnézte a listát és visszaadta Lékainak, közölte, hogy ő nem jár el a listán szereplő papok ellen, mert ők a legjobb papjai. Endrey püspök ezt elmondta Halász Endrének, mert ő is rajta volt ezen a listán, Lékai kívánságára el kellett volna helyezni Pécelről. Bandi bácsi nem tartotta titokban Lékai bíboros kívánságát, amit neki egykori tanára, Endrey püspök mondott el. Végül az Állami Egyházügyi Hivatal (az „állami egyházüldöző hivatal”) 1983-ban tudta kicsikarni azt, hogy Halász Endrét kényszernyugdíjazzák. Endrey Mihály püspök ekkor már hat éve nem élt.

Bandi bácsi kért egy üres plébániát, ahol nyugdíjasként élhet, elláthatja az addig betöltetlen egyházközséget, és gondozhatja a mozgássérült nővérét, aki már 1951 óta vele volt. Így költözhetett Szadára. Itt látta, hogy a faluban sok az alkoholista, akik közül többen a Református Iszákosmentő Misszió munkájának köszönhetően szabadultak meg az alkohol rabságából. Noha eddig – ahogy ezt elmondta – rá se tudott nézni

egy részeg emberre, tudta, hogy katolikus részről is el kell kezdeni a munkát. Csanád Bélát, a budapesti Hittudományi Kar pasztorálteológia professzorát kereste meg, az ő segítségével a józsefvárosi plébánián indultak az első megbeszélések még 1984 őszén, majd a rákosfalvai plébánián 1985. január 19-én volt alkoholisták számára az első lelkinap.

A katolikus iszákosmentő munkában mindig Jézus gyógyításai jelentették a szentírási alapot, ekkor, az első lelkinapon Máté evangéliuma 9.1-8 volt a téma, a béna meggyógyítása, akit hordágyon hoztak Jézus elé. Jézus e szavakkal fordult a béhoz: „Kelj föl, fogd ágyadat és menj haza.” A béna erre meggyógyult. Az első lelkinap munkájának eredménye volt édesanyámnak az alkoholfüggőségből való megszabadulása. Ezt mondta ekkor: „Mefogom ágyamat és hazamegyek.” A Halász Endre körül alakult iszákosmentő szolgálatnak megvoltak a világi munkatársai, akik között az idő teltével egyre többen lettek azok, akik maguk is szabadult alkoholisták voltak. A munka eredményessége ezzel megsokszorozódott, belső hitellel ők tudtak szólni. Bandi bácsi is, már 80 felé járva, képezte magát az addiktológiában. Egy konferencián egy pszichiáter mondta neki: „Nektek, keresztényeknek könnyebb. Mi csak elvonni tudunk – elvonókúra! – de ti adni is tudtok.” Adni: az evangéliumot, Krisztust.

Nyugdíjasként is három pap helyett dolgozott. Ellátta a szadai plébániát, még Gödöllőre is hívták, vezette a katolikus iszákosmentő munkát, és egyfajta spirituálisként ott volt a Bokor Közösség székesfehérvári fiataljainak Söréd községben, mozgássérültek és halmozottan sérültek számára szervezett táboraiban. A kolozsvári Keresztény Szó c. lapban, Bajor Andor kérésére, két részletben, 1990 decemberében megjelent egy rövid tanulmányom az alkoholisták körében Magyarországon végzett evangelizációról. Ezután 1991-ben erdélyi papok kérték, hogy Erdélyben is tartson papoknak lelkigyakorlatot, hogy erre a munkára felkészítse őket. Kimentünk Erdélybe és a nagyenyedi plébánián háromnapos lelkigyakorlatot tartott, minden nap több elmélkedéssel.

Bennünket feleségemmel ő esketett Albertfalván, 1995. október 21-én, két nappal a 80. születésnapja után. A prédikációban arról beszélt, hogy a családban nem a gyerek az első, hanem a házastárs, mert hiába „szeretik agyon” a gyermeket, ha a szülők elhordják a gyerek feje

főlül a háztetőt. Tudta, hogy mi majd nem hordjuk el gyermekeink feje fölül a háztetőt, de mindig, minden prédikációja minden egyes jelenlévőhöz szólt, mindenki megszólítva érezhette magát.

Bandi bácsinál 1999-ben látható hanyatlás kezdődött. Alzheimer-kórt diagnosztizáltak, ekkor az iszákosmentő munka egyik világi munkatársa, Boglárnyé Mailáth Edina vette magához. A Rezső téren lakott abban a házban, ahol a Szomjazom Alapítvány is megkezdte működését. Anna leányom 2000-ben közeli Heim Pál Gyermekkórházban volt, és onnan kijövet egyszer meglátogattuk Bandi bácsit. Úgy beszélgettünk, mint régen, közben Bandi bácsi átment a másik szobába, hogy a fiamnak valami ajándékot hozzon. Edina mondta, hogy ne higgyem, hogy Bandi bácsi tudja, kik vagyunk, hiszen már arra sem emlékszik, hogy péceli plébános volt, nem ismerte meg a régi péceli híveit se.

De a nagy előzékenysége megmaradt, tudta, hogy ő már semmire nem emlékszik, de azt is tudta, hogy ezzel senkit nem akar megterhelni. Mindig mások terheit hordozta!

2001. szeptember 25-én halt meg, 86 éves korában.

CSIZOVSKINÉ SZABÓ ERZSÉBET **HIÁNYZÓ LÁNCSZEMEK...** **TÚRAMESE 2025**

Amikor megtalál egy régi vágy, és kíváncsian tekint rád, hogy felismered-e, akkor eldöntheted, örülsz-e neki, vagy inkább bánod, hogy rád talált.

Én örültem.

Felidéződik bennem egy régi kép. Valamikor régen egy folyóparton tekertünk kerékpárjainkon, amikor elhaladtunk egy csoport mellett, amelyben egy idős hölgy is tekert a nála fiatalabbak között. Ahogy ránéztem, arra gondoltam, de jó lenne, ha én is bicajoznék még ennyi idős koromban. Nem tudom, a hölgy mennyi idős volt, de úgy gondolom, elértem az ő akkori életkorát, és örömmel tölt el, hogy ez a vágyam teljesült. És hála is eltölt, hogy vannak még barátaim, akikkel együtt görgethetjük magunk alatt a kilométereket.

A vágyakat, amelyek tervekké konkretizálódnak, még mindig elválasztja egy varázsütés a megvalósulástól. És hogy kinél van a varázspálca, amely ezt a varázsütést megteszi? Na „Őt” vagy „Azt” néven nevezni

meglehetősen nehéz. Nekünk az idén egy B-tervet is számba kellett vennünk kerékpározási helyszínünk kiválasztásakor. Így a Villach–Wörthi-tó környékének felfedezése elmaradt, helyette Szabolcs-Szatmár-Bereg nevezetességeit jártuk be. A távolság tekintetében semmit nem spóroltunk, mert a Kisszekeresen lévő szálláshelyünkig 520 kilométert autóztunk Sopronból, míg a Wörthi-tavakig csupán 325 kilométer az autót. Én gyakran gondolom azt, hogy Soprontól minden olyan messze van, ha keletre vagy délre indulunk, de bezzeg, ha nyugatnak! Arra minden közelebb van!

Az idei túránk azonban nemcsak emiatt volt más, mint az eddigiek, hanem a személyi változások tekintetében is. Fizikailag kissé szűkült a kör: voltak, akik csak lélekben voltak velünk, de ott voltak, és volt, akiről nehéz gondolatokkal és mondatokkal emlékeztünk meg, és valószínűsíthetően már nem lesz velünk a későbbiekben sem. És volt, akiről nem mondtunk le, pedig fizikai akadályok, pontosabban egy sérülés tette lehetetlenné a velünk tekerését, de ennek ellenére velünk utazott, és ő volt az, aki mindennap hazavárt minket; nagy öröm volt mindannyiunk számára, hogy mosolya, kedvessége minden napunkban jelen volt.

Buszos túranapunk első állomása Tiszadobon volt. Az Andrásyok világába nyertünk betekintést a XIX. század végén épült és nemrégiben felújított kastélyban. Még Panyoláig volt egy kis autózás, amiközben erős tervezgetésbe kezdünk a pálinkakóstolást illetően. A Szamoson a Szamosszeg és Panyola között közlekedő komppal keltünk át. Ezek a közútpótló folyami révek rövid bepillantást engednek a békésen csordogáló folyamok világába. A révészek foglalkozása az ősidőkbe nyúlik vissza. Misztikus alakjuk kultúrtörténeti és irodalmi ismereteket idézett fel bennünk. Ez idő tájt került megrendezésre a Panyolafeszt, amit végül is kihagytunk, mert a helyi boltostól beszerzett információ birtokában inkább egy helyi pálinkatermelőnél költöttük el a belépő meg nem vásárlásával megspórolt pénzünket. Nem bántuk meg. Az otthoniaknak is jutott kóstoló, és túránk hátralévő napjain mi is csorgattunk le a torkunkon jó néhány kupicával.

De a korai kelés, sok autózás ellenére sem maradhatott ki első napunkból sem a kerékpározás. Igaz, csak 25 kilométer erejéig, a bemelegítés izomérbresztő hatását adva, lábainkat lendületbe hozva, tüdönket tágitva: Kisszekeresig, a Hubertus Vendégházig. Az erdővel körülölelt épületegyüttes az első pillanattól kezdve az otthonosság érzetét árasztotta. Bejárása után pedig az „Érezd jól magad!” üzenetét véltük felfedezni a fák susogó hangjában. És minden ezt is szolgálta. Az úszómedence, a szauna, a jakuzzi és a pingpongasztal, az erdő csendje és a fák zöldje. Már első este jól éreztük magunkat! Hogy mást ne is említsek, csak a jakuzzi 32

fokos vízében lazuló testeket, és Irénkét, a pincérmőt, aki az unicum poharakkal megrakott tálcat a vízen lebegtetve szolgálta fel.

Keleti határainkat feszegettük ezen a túrán. Vízivilág és furcsa nevű falvak, amelyek jó agytornául szolgálnak, de csak Lacinak, aki ha évek múltán felidézzük neki Porcsalma, Jánkmajtis, Cégénydányád, Csegöld – és még sorolhatnám – nevét, megmondja, melyik évben, melyik túrán, melyik országrészben, hányadik napon jártunk ott. Hát nekünk csak a csodálkozás maradt a fülünknek különös nevek hallatán. Csenger és Makovecz Imre, illetve a Makovecz-csoport kapcsolatát több épület őrzi. Szám szerint 19 db. Csenger legnagyobb büszkesége azonban a XIV. században, kora gótikus stílusban épült református templom. Legfőbb értéke az 1747-ből származó, reneszánsz népi motívumokkal gazdagon festett, fakazettás mennyezet.

A csodás templomok felkeresésének sorát a Szamos holtága mellett található, Árpád-kori, csengersimai református templommal kezdjük, amely a Szamos-part legrégebbi temploma. Különleges vízparti elhelyezkedésével, fotogén kiállításával jó fotótémául szolgált, készült is róla néhány fotó.

A túristvándi vízialom az Öreg-Túr-folyón található, amely a Túr szabályozás előtti ága, és a szatmár-beregi táj jellegzetes része. Bár sem Molnár nevű, sem molnár foglalkozású nem volt társaságunkban, csak gépészek, a malom szerkezeti felépítéséről és működési rendszeréről tartott beszámolót és a helyszíni tanulmányozás lehetőségét nagy érdeklődés övezte. Számomra a zsomporok, ládák, régi használati tárgyak megtekintése okozott vizuális élményt, valamint a malmot körülölelő víz látványa. A víz, víz, víz: Szamos (nem a marcipán), Tisza (nem a miniszterelnök), Túr (de, Petőfi verselte meg), Kraszna (nem a település Romániában), Nyugati- (nem Sopronnál) és Keleti-főcsatorna. Ezen folyók területein tekerőztünk. Olykor gátakon vezetett az út, olykor a kerékpáros örökségtúra útvonalán, olykor kerestük az irányt, olykor meg ránk talált.

Szatmárcseke csónakfejfás temetője ismert látványosság a keleti határszélen, az ukrán határ közvetlen közelében. A temetőben 1200 tölgyfából készült, 1,5-2 méteres fejfá sorakozik, amelyeknek az eredetére keresi a válaszokat a tudomány. A látvány magával ragadó, sok asszociációt indított el bennünk. Kezdve a „Ki viszi át...” a szerelmet és a holtakat, folytatva Csónakosig a Pál utcaiak közül, de akár emberarcokat is belelátva a sötétben égre meredő fejfákban. Szatmárcseke és Kölcsey Ferenc neve is szorosan összeforrott, hiszen itt élt és ebben a faluban írta a Himnuszt, és végül itt lelt végső nyughelyre is.

Valami kis főzőcskézés minden túrában kell. Egy közeli vendéglőben megrendelt vacsoránkról kiderült, hogy igaz a mondás: „Ahány táj, annyi szokás.” A „Töltike” pont egy ilyen étel. A káposztalevél megvolt, a húsos-kukoricás töltelék megvolt, illatok, ízek, fűszerek megvoltak, csak a közeg hiányzott, amiben mindez úszhatott vagy lebeghetett volna. Vagyis amit a „Töltikéhez” kanalazhattunk volna. De Andi, a mindig Tündér a konyhában is, azonnal kitalálta, hogyan lehet a semmiből valamit varázsolni. Számba vette hideg élelemkészletünk elemeit, és kitalálta, mit, mivel és hogyan fogunk összevágni, aprítani, megszírozni, felforralni, készre főzni. És valóban, örömmel nyalogattuk mind a 10 ujjunkat a remekre varázsolt vacsora végeztével, kinyúlva, szuszogva, kigömbölyödvé. 😊

A kilométerek leküzdéséhez bizony kell az energia, még ha sík terepen haladunk is. Na, ahhoz a 90 km-hez kellett az előző este kalóriában gazdag vacsorája. A „Szatmár Niagarája” néven elhíresült titkos élményfürdő, azaz a „Túr-bukógát” a Tisza és Túr találkozásánál épült meg, hogy enyhítse a két folyó szintkülönbségét. Petőfi A Tisza c. versében egy meghitt, magával ragadó látványról írt: „Nyári napnak alkonyulatánál Megállék a kanyargó Tiszánál, Ott, hol a kis Túr siet beléje, Mint a gyermek anyja kebelére”, de számunkra csak egy betonból készült „Műtárgy” volt látható, ekkor épp pangó vízmennyiséggel, vízfüggöny látványa nélkül. Vannak csalódások az útikönyvekben leírtaktól eltérő valóságokban. Így azután a Petőfi lefestette táj és hangulat marad a fejemben, az ölelő Tisza és a gyermeki Túr találkozásáról.

Tévúton járni, megsérülni, kerékpárt összetörni – a kerékpáros túrák rémangyalai. Nekünk sikerült mindhárommal egy viszonylag rövid szakaszon összetalálkozni. Először a tévútról: Csalóka délibáb azt gondolni, hogy a „járt utat, a járatlanért...” elhagyni nagy nyereséget hozhat. Mi is azt hittük, hogy megspórolhatunk jó néhány kilométert, ha letérünk a kijelölt útról, és egy mezőgazdasági útra hajtunk rá. Az út során egy idő után bozótosan, csalánoson, úttalan úton kellett átvergődnünk az első rémangyal társaságában. És az úton várt ránk a második rémangyal, aki a bozótok ágaival ostorozott minket, leginkább Klári karját megsértve. Vér... elsősegély, egészségügyi doboz nélkül, elég rémes... De ha mindez még nem volt elég, jött a harmadik rémangyal, aki kampós botjával nyúlt Laci után, lekapva hátsó kerekéről a teljes fogaskeréksort... Puff, puff, puff! Én pufogtam, mérgeledtem, dühösködtem az értelmetlen útrövidítés következményein. Bár ha őszinte vagyok magamhoz, én is hajlamos vagyok erre. A rövidítő utak felfedezésére, a kerülőnek minősítésre, a járt út

elhagyására. És vannak ezeknek az én életemben is negatív következményei. De ha siker koronázza, na, akkor bezzeg kihúzom magam, és büszkén gondolom magam bátornak. Így működünk? Ilyenek vagyunk? Akkor meg minek dühösködni... Már csak azért sem érdemes, mert akkor az őrangyalok megrémülnek, nem férnek a baj közelébe, hogy segíthessenek. De mivel Laci maga mellé engedte az őrzőangyalát, az küldött is számára egy kedvező autós fuvar, hogy kerékpárjával együtt a szállásunkig vigye.

Móricz Zsigmond a táj másik neves szülőtte, Tizacsécsén született. A nádtetős szülői ház és a mellette álló szobor minket is megállított egy röpké megemlékezésre, tiszteletadásra.

A szálláson töltött utolsó estén fejest ugrottunk a wellness-élmény teljeskörű megújító erejébe. A testi egyensúly megőrzéséről a páros pingpongmeccs szemeket kápráztató adogatásai, lecsapásai, luftütései (hihihi) gondoskodtak végeláthatatlan ideig. Izmaink ellazításáról az úszómedence vize gondoskodott. Méregtelenítésről a szauna forró klímája. És végül a jakuzzi habjai a létezés gondtalan örömebe való teljes belelazulást hozták, kezdve izmaink simogatásán, elérve az amigdalát, hogy ezek az érzelmi állapotok emlékeként megőrződjenek és alkalomadtán felidéződjenek, például mint most, amikor ezeket írom, és átmelegszik a szívem a bús őszi napokban – így maradva meg örökre bennünk.

Pakolás. Bicajok felszerelése. Hazaút. Ezek már szomorúbb érzelmek, az elengedés momentumai. És erre szolgál az előttünk álló 520 km-es visszaút is. E napra már csak két megállót tartogatott az útiterv, illetve ha pontos akarok lenni, akkor négyet. Első megállónk Nyírbátorban volt, a Báthori István erdélyi vajda által építtetett református templomnál.

A templom egyetlen hatalmas teremből álló építmény, hálóboltozattal fedett, magasba nyúló belső térrel, hozzá csatlakozó lépcsőtoronnyal. Elválaszthatatlan része a mellette álló fa harangtorony, amely erdélyi mintára épült, továbbá az ország legnagyobb, fából ácsolt haranglába. Második megállónk még mindig Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Máriapócsra volt. Az itt található görögkatolikus kegytemplom az eddig látott református templomok ellenpontjaként az Istenszülő Anya iránti tisztelet végtelen gazdagságába öltözött. Érdekes tapasztalása ez a szemnek, és érdekes eszmefuttatásokra adott alkalmat az agyunkban.

Van egy felettünk álló, rajtunk túlmutató erő, Létező. Aki Van. És mi itt a porban különféle alakokba, díszekbe, templomokba öltöztetjük és költöztetjük. Aztán köréje építjük hagyományainkat, amelyek keretet adnak hétköznapjainknak. Próbáljuk megfogni, elkapni, cipőfűzőjénél fogva lerángatni, hogy megfoghatóvá tegyük. És Aki Van, mindezt elviseli. De elgondolkodó

pillanataimban a bennünk élő Fénnyel tudom csak azonosítani. És ülhetek akár a legpompázatosabb vagy a legpuritánabb egyszerűségben épült Isten Házában, ha belül azt a Fényt nem tudom életben tartani és felfedezni a mellettem ülőben, hideg és sötétség vesz csak körül.

A következő két megálló már az út felezőjén állt. Pilisborosjenőn és Pilisvörösváron. És a társaság is lefeleződött az utolsó szakaszra. Már csak mi soproniak ültünk kisbuszunkban. Na, ez az elengedés következő fázisa. Leszűkültek a témák, elhalványultak a mosolyok, és úrrá lett rajtunk a szunyókálási inger. Szerencsére a sofőr váltás megővta az eddig sofőröködő Lacit a volán melletti bebólintástól. És Sopron tárt kapukkal várt minket. Várt minket idehaza még a nyár, születésnapokkal, esküvővel, unokanyaralattal és még egy kis nyaralással, meg néhány munkás hétköznapjal.

Úgy illendő, hogy itt a végén megemlítsük túránk támogatóit, a Loc&More-t a sofőröstül rendelkezésünkre bocsátott kisbuszért, és Jánosa Gyulát, akitől a kerékpárszállító utánfutót kaptuk kölcsönbe. I. Andreát a kuglófsütésért, K. Klárit a lekvárokért, K. Gábort a kiapadhatatlan humorért, G. Bandit a pingpongütő fáradhatatlan forgatásáért, és fő szponzoromat, Robit. Mindenki beletette a magáét!! De persze a legfőbb hála annak jár, Aki Van. Mert de jó, hogy mi is vagyunk!!!

Ágfalva, 2025. október 6.

CSAPODY TAMÁS

DR. MERZA JÓZSEFET (SÁROSPATAK, 1932. SZEPTEMBER 16. –) SZERETNÉM JAVASOLNI A KARIG SÁRA DÍJRA.

Merza József végzettségét és foglalkozását tekintve nyugdíjas matematikus, könyvtáros, pedagógus, szakfordító és író. (https://hu.wikipedia.org/wiki/Merza_J%C3%B3zsef). Mindez természetesen nagyon fontos, de elsődlegesen Merza Józsefet, mint a Karig Sára díj kritériumainak megfelelő személyt szeretném ajánlani (<https://www.youtube.com/watch?v=E4qjbD3CHfU>).

MERZA JÓZSEF ÉS A BÉKETEREMTÉS

Az idén 93 éves, négy gyermekes Merza József hosszú élete során az erőszakmentesség, a béketeremtés és a párbeszéd hármasságában éli életét. Az ötvenes évek végén még egyetemista korában, hívő római katolikusként ismerkedett meg Bulányi György piarista szerzetessel és lett a későbbi Bokor Bázisközösség

néven ismertté vált lelkeségi mozgalom tagja majd meghatározó alakja. Az összesen mintegy kilenc évet börtönben töltő Bulányinak lett közvetlen munkatársa és barátja, majd pedig a Bokor meghatározó tagja és közéleti személyiség (https://bokorportal.hu/programok.php?utm_source=chatgpt.com).

A Bokor egyik legfontosabb jézusi alapelve az erőszak minden formájának, így a katonai szolgálatnak az elutasítása. A Bokorban sokan gondolkodtak az erőszakmentesség–béketeremtés–szelídség teológiai, erkölcsi, történeti és szépirodalmi hátterének kidolgozásán. Ennek egyik vezéralakja a széles látókörű, több nyelven beszélő, olvasott Merza volt, aki rendszeresen tartott erről előadásokat, lelki gyakorlatokat és közölt az egyházi, majd az ellenzéki szamizdat lapokban írásokat. Mindezzel azonban nem elégedett meg és amikor 47 évesen, négy gyermekes apaként, mint az MTA Matematikai Kutató Intézet tudományos kutatóját 19 napos tartalékos katonai szolgálatra hívták be, nem tett eleget a behívóparancsnak (1979. szeptember 18.). Merza nem tudta ekkor, hogy a Bokor Bázisközösség első katonai szolgálat megtagadójaként mit vállalt. Precedens híján nem lehetett azt előre tudni, hogy a pártállam hogyan viszonyul egy római katolikus, jól szervezett, illegálisan működő kisközösség egyik tagjának katonaság-megtagadásához. Merza a lelkiismereti meggyőződéséért kockáztatta nemcsak a személyes szabadságát, tudományos karrierjét, de egzisztenciáját és családjának biztonságát is. Fogvatartásának napjai után a katonai bíróság nyolc hónap felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte. Bátor kiállása azonban nem maradt következmény nélkül. A tudományos pálya bezáródott előtte és a Matematikai Kutatóintézet könyvtárába helyezték át, ahol aztán annak vezetője lett. A Bokorban számos követőre talált és mintegy 30 ember tagadta meg a bevonulási parancsot. Merza egy olyan folyamat elindítója volt, amely a Varsó Szerződés (VSZ) országaiban egyedülének bizonyult, hiszen a VSZ tagországaiban nem voltak római katolikus vallású katonaság-megtagadók. Mindennek magyar belpolitikai és nemzetközi következményei is lettek. A politikai és egyházi hatalom egyaránt attól tartott, hogy mindez aláássa az általános hadkötelezettség alkotmányos kötelezettségét, valamint az egyház és a pártállam szövetségét. Az állam és a római katolikus klérus kooperációja megerősödött, sikerült megosztani bázisközösségeket és sikerült elérni, hogy Vatikán kiközösítse Bulányi Györgyöt az egyházból.

MERZA JÓZSEF A SZERVEZŐ

Merza József szervező tevékenysége a Bokorban és a közéletben közismert. Természetesen sokkal többet tudnánk erről, ha a róla vezetett megfigyelési dossziék megmaradtak volna. Ezek hiányában is tudjuk persze dokumentálni, hogy a Bokorban Merza volt az egyike azoknak, aki halkan és titokban adományokat gyűjtöttek a harmadik világban, mélyszegénységben,

elsősorban Indiában élők megsegítésére. (A rendszerváltozás előtt ez büntetendő cselekménynek, „valutakijárlásnak” minősült. 1991-ben hivatalosan is létrejött a Harmadik Világ Alapítvány http://www.bokoralap.hu/hva_index.html; https://epa.oszk.hu/02300/02395/00022/pdf/Erted_vagyok_2005_01_24.pdf).

Merza alapítója és vezetőségi tagja volt számos erőszakmentességet hirdető civil szervezetnek (Halálbüntetést Ellenzők Ligája, Hadkötelezettséget Ellenzők Ligája, Erőszakellenes Fórum, Alba Kör, Balkán Békéjéért Mozgalom). A pacifista és háborúellenes mozgalmak életében, azok akcióiban rendszeresen részt vett. Előkészítője, támogatója, megfogalmazója, alírója volt számos civil kezdeményezésnek, kiállt az itthon és külföldön bebörtönzött katonaság-megtagodókért, a halálbüntetés és az általános hadkötelezettség megszüntetéséért, valamint a polgári szolgálat bevezetéséért. A Szabad Kezdeményezések Hálózatának a megalapításában és munkájában – egészen annak párttá alakulásáig, – a Bokor képviselőjében aktívan részt vett.

MERZA JÓZSEF ÉS A PÁRBESZÉD

Merza József a Budapest központjában lévő MTA Matematikai Kutatóintézetének (ma: HUN-REN Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet, Budapest, Reáltanoda utca 13-15.) könyvtárában dolgozott, vezette a könyvtárat, idegen nyelvű szakfolyóiratot szerkesztett és létrehozott egy egyszemélyes intézményt. Ennek azt a nevet lehetne adni, hogy „*A párbeszéd intézménye*”. Ennek keretében a Matematikai Kutatóintézet tudós dolgozói, a Bokor bázisközösség tagjai, továbbá a baráti és ismeretségi körének és a – részben általa alapított – civil szervezetek tagjai rendszeresen felkeresték őt és szakmai, lelki, egyházpolitikai, szervezési, közéleti kérdésekről cseréltek eszmét. „*A párbeszéd intézményének*” informális tagjai lettek később a különböző lelkiségi mozgalmak tagjai és a rendszerváltás időszakában a közélet később ismert alakjai is. A kör tovább bővült, amikor Merza idősebb korában elkezdett rendszeresen teljesítménytúrákra járni és turista társai is felkeresték (a turista időszakát elmondó

kötete: https://www.libri.hu/konyv/merza_jozsef.es-megis-mozgok.html).

A fentiekből látható, hogy Merza nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy több nyelven, mindenkivel, származásától, vallásától vagy politikai nézeteitől függetlenül, érdemi és előítélet nélküli párbeszédet folytasson. A szóbeli párbeszédet tartotta a legtöbbször, de írásban, levelek és cikkek formájában is törekedett a kapcsolatok kialakítására. Aktuális egyházi és közéleti kérdésekben kereste meg az egyházi és állami vezetőket, országgyűlési képviselőket, a közélet szereplőit. Írásai a már említett samizdatokban jelentek meg, majd az „*Érted Vagyok!*” című

negyedéves Bokor folyóiratban, aminek sokáig szerkesztője is volt. A rendszerváltozást követően számos lap közölte hosszabb-rövidebb publicisztikai írásait. Akár leveleket, akár cikkeket írt, mindig a valódi párbeszéd kialakítása volt a célja a tolerancia és az erőszakmentesség jegyében.

Közírói, esszéírói, levelezői munkásságának, írásos közéleti megnyilvánulásainak jelentőségét jól mutatja, hogy ezek eddig hét kötetben jelentek meg a Napkút Kiadó és a Dr. Kotász Könyvkiadó jóvoltából. (A közelmúltban jelent meg a hetedik kötete és szerkesztés alatt áll a nyolcadik: <https://www.lira.hu/hu/konyv/szepirodalom/memoar-teletrajz-interju/a-hetedik-2>). Kötetei alapján is megállapítható, hogy Merza tevékenysége messze túlmutat írójuk személyén: azok az 1945 utáni magyar egyháztörténet, a Vatikán keleti-politikájának, a hosszú Kádár-korszaknak, a rendszerváltozásnak és az azt követő időszaknak a kordokumentumai, amelyek az erőszakmentes ellenállás, a civil társadalom alakulásának mozgalomtörténeti és politikaitörténeti dokumentumai is egyben.

MERZA JÓZSEF ÉS KARIG SÁRA

Merza József személyesen ismerte Karig Sárát, akinek nagy tisztelője volt. Merza József volt a házigazdája a hadkötelezettséget ellenzők (HEL) első találkozójának, ahol Karig Sára is felszólalt (1993. május 22.: <https://www.c3.hu/~farkashe/hel/heltort.html>). Karig Sárának erre az alkalomra történő meghívása nem volt előzmény nélküli. Merzát foglalkoztatta Karig Sára személye és helytállása. Merza a legnagyobb tanúságtevők között említi őt az 1989-ben írt esszéjében. („*Karig Sára laikus nőnek sok ember köszönhetette az életét, mivel nem kímélte magát akkor, amikor sokan meghúzódtak zárt ajtajuk és árja származásuk védőfala mögött. A bőséges jutalomra érdemes nőt a kékcédulázásra tett észrevétele miatt a sarkkörön túli Vorkutába deportálták. Isten Lelke, amint írásai tanúsítják, ott sem hagyta el.*” https://bokorportal.hu/tanulmanyok/valogatas_merzaj_irasaibol.pdf; másodközlés: *Hol fúj a Lélek?* <http://www.naputonline.hu/2017/08/18/merza-jozsef-hol-fuj-a-lelek/>). Merza a személyes találkozások során is beszélt Karig Sáráról, jómagam is tőle hallottam először róla. Szavait nem felejtettem el, és amikor a „*Tények és Tanúk*” című könyvsorozat szerkesztője, Schmal Alexandra megkérdezte tőlem, hogy kiket ajánlanék az általa is gondozott sorozatba, azonnal tudtam, hogy Karig Sárát mindenképpen ajánlanom kell. Évek teltek el amíg megjelent ebben a sorozatban Karig Sára életútinterjúja „*A szerencse lánya*” címmel, Schmal Alexandra szerkesztésében és előtanulmányával (https://szepiroktarsasaga.hu/tagok/schmal_alexandra_1884.html?pageid=973).

A szerkesztői és kiadói érdemek kiemelése mellett úgy gondolom, hogy a kiadáshoz, az említett módon, ha

áttételesen is, de Merza József is hozzájárult. A nevezett kötetnek az Ünnepi Könyvhéten történő bemutatásán Merza József már nem tudott személyesen részt venni (2019), de a fiával együtt részt vehettünk azon.

ÖSSZEFOGLALÁS

Merza József életművében egyaránt jelen van a tudomány iránti elkötelezettség, a vallási párbeszéd igénye és az erőszakmentes társadalmi jelenlét képviselése. Matematikai és szamizdat szerkesztői munkássága mellett a rendszereken átívelő vallási és közösségi szerepvállalása, az erőszakmentesség eszméjének elvi és gyakorlati képviselése, valamint írói tevékenysége egyaránt hozzájárult a demokratikus gondolkodás elterjedéséért. A felekezettől független, párbeszédre alapuló, igazságkereső, nézetiért következő kiálló személye példakép a szakmai, a katolikus és nem katolikus közegben, valamint a magyar közéletben egyaránt. Karig Sára ismerőjeként és tisztelőjeként sokat tett azért, hogy a Karig-életút ne merüljön a feledésbe.

Mindezek alapján szeretném dr. Merza Józsefet Karig Sára díjra javasolni!

Budapest, 2025. május 31.

MERZA JÓZSEF

ÉVA

Megengedte, hogy így szólítsam, titokban örült is neki. Igazi nő volt, aki mesterien rejtegeti éveit számát. Figyelmeztettem, hogy a Biblia szerint a magas életkor Isten ajándéka, ami a szüleit tisztelő embernek jár, ezért inkább büszkélkedni kell vele, nem eltitkolni. Nem volt hatással rá. Nekem természetes volt ez a stílus, hiszen nagyjából egykorú volt legidősebb nővéremmel, így gond nélkül tudtam társalogni vele. Hozzájárult ehhez az a bő fél évszázadnyi ismeretség, amely 1952. januárjában vette kezdetét a Semmelweis-utcai örmény kápolnában. Ő diszkrét szervezője volt annak a titokban megtartott országos lelki gyakorlatnak, amelyen Naszályi Emil elmélkedett, Rónay György, Bulányi György előadott és Endrey Mihály misézett. Igaz, hogy utána több mint 10 évig nem láttam őt, de tudtam róla. 1965 táján találkoztunk ismét egy György napon, talán hármában, hiszen abban az időben nem volt kedvünk túl sokan összejönni egy lakásban. Pár év múlva, felbátorodásunk korában, megsűrűsödtek találkozásaink, s a szaporodó feladatok egyre szorosabb munkakapcsolatba hozták egymással.

Jelenben élő barátaink számára mindnyájan a múlt homályából lépünk elő. Egy adott pillanatban

feltűnünk az ismeretség látóhatárán és az idő közelít, megismertet minket egymással. A mai fiatalagságnak ő volt az az alacsony, kissé hajlott, ősz nővér, aki táskájával kezében fáradhatatlanul rótt a pesti utcákat, ott volt baráti találkozásokon, közösségi szentmiséken, nyári táborokon, akihez mindenki odafordulhatott, akit mindenki érdekelt, aki lehetősége szerint mindenkinek segített. Ő is volt azonban fiatal, jó házból való úrilány, budai polgár, magántanuló, tehetséges kislány a zongoránál, aki sohasem feledte első kerületi gyökereit. Aki mégis egy kicsit szomorú volt, ha gyermekkoráról beszélt. Jó neked - mondta - mert olyan sok szépet tudsz elmondani, leírni diákkorodról, nekem hiányzik ez. Igazságos volt-e szüleihez, vagy sem, nem tudom, mindketten betartottuk a diszkréció szabályait. Abban a korban, amikor az ember maga is szülővé válik, jól tudja, hogy gyermekei - joggal vagy anélkül - sok mindent szamon kérhetnek tőle. A konszolidált családi életet biztosítani akaró apa munkacentrikusságától kezdve a sors kikezdéseitől fáradt anya narkotikumhoz fordulásáig. Nekem is voltak történeteim, valamit én is elmondtam a gondjaimról, de talán könnyebben értelmeztem a múltat és sokat számít az adott személyiségtípus is. Eljött a választás ideje. Éva nem volt érzéketlen a másik nem iránt, azonban a rá jellemző józansággal mérte fel helyzetét, s lett a szociális missziótársulat margitligeti házának boldog novíciája. Neki kellene elmondania, hogyan járkált a kertben, imádkozott emeleti szobájában, hogyan készült fel a rászorulóknak segítségére. De hogy élete szép napjait töltötte ott, az biztos, mert ha évente kétszer-háromszor beszámoltam neki arról, hogy arra járva láttam a romos vagy felújítás előtt álló házat, akkor megélnékült és kérdezett és mesélt. Az ember nem szokott vonzódni boldogtalansága színhelyeihez. Ebből a házból indult el egy fegyelmezett, fáradhatatlan életre. Kisportolt apáca volt rendi ruha nélkül is, aki mindvégig hűséges maradt örökfogadalmához. Lehet, hogy ez a szó nem hangzik jól manapság, de ő vállalta, vallotta, erőt kapott tőle. A fogadalom ugyanis nem szolgálalkúséget jelentett neki, hanem szigorú életrendet, munkát, ismételt döntéseket a keskenyebb utak irányában.

A tényfeltáró emlékezések sokat előhozhatnak a homályban, névtelenségben megvalósított teljesítményéből. Meg lehet becsülni, hány millió betűt ütött le táskairógépén a Bokor ismert irodalmának előállítására, de nincs statisztika arról, hány leütést produkált barátai számára különféle

kutyafülek és jegyzetek tisztába tévése által. Hányszor próbáltam rávenni arra, hogy tisztességes honoráriumért gépeljen le nekem valamit, és kezdjen a pénzzel, amit akar. Ilyenkor átható pillantást vetett rám, hiszen tudnom kellett volna, hogy nem lehet előhozakodni ilyen ötletekkel. Kínomban magam gépeltem le a szövegemet, mert én is voltam olyan öntudatos, hogy ingyen munkát nem rendelek meg. Kínomban, mondom, mert bárki kipróbálhatja, mit jelent legépelni egy 58x60 -as tükröt, tíz egyszerre befűzött papírra úgy, hogy az utolsó példány is olvasható legyen még a nem túl jó szemnek is. Két oldal után már fáj a hátam, valószínűleg a rossz tartásom miatt. Hogy ő hogyan érezte magát 2-300 oldal után az évvégi hajrá idején, nem tudom, nem nyilatkozott. Arra viszont emlékszem, hogy egyszer, a karácsonyi füzetek elkészülte után, valami okból, este fél kilenckor kerestem fel Breznó-közi albérletében. Nem ő nyitott ajtót, így majdnem váratlanul léptem be a szobájába. Éva a szoba közepén állt, kezében egy nagy kalapáccsal. Én hulla voltam, ő tettersően mért csapásokat az összerakott papírlapokra, hogy fűzette alakíthassa őket. Saját karácsonyi ajándékként, saját közösségei részére. Ma is élesen látom az akkori jelenetet.

A molekuláris biológia korszakában új dolgokat figyelünk és értünk meg. Az erős igénybevételt jelentő évek során nem mindig néztük meg alaposabban a mellettünk dolgozó barátot. Nem vettük észre azokat az apró réseket, amelyeken át bepillantva világosabbá, értékelhetőbbé, magyarázhatóbbá vált volna a másik személyisége, cselekedetei. Éva megértéséhez is csak az utóbbi néhány évben jutottam közelebb, amikor megtudtam, hogy ez a polgárlány milyen jó elődöket mondhatott magáénak. Nagyapja a hazai erdészeti kutatás megteremtője, nemzetközi hírnévű tudós, főiskolai tanár, neves szakíró volt. Nevét a mátrafüredi erdészeti és vadgazdálkodási szakiskola homlokzatán olvashatjuk, a parkban áll az emlékműve, Lillafüred mellett, Felsőhámorban pedig táblával megjelölt szülőháza.

Nagyapja anyai nagybátyját, Hermann Ottót, nem kell bemutatni a hazai természettudósokat valamelyest is ismerő embernek. E leány tehát tudósok szellemi örökségét mondhatta magáénak, olyanokét, akik életüket szentelték szakterületük művelésének. Minden genetikus alapja meglett volna ahhoz, hogy mutató világi karriert fusson be. A karrier, persze meglett, csak nem látványos módon. Ha az utókor példaképek után fog

keresgélni, akkor kiáshatja majd az ő életét is a történelem díszletei közül. Valójában nem jó a díszlet szó, mert ami itt végbement az ő életében, az minden volt, csak nem díszlet. Ne törődjünk azonban a múlt csepülésével, inkább arra figyeljünk, hogy egy kivételesen célratörő egyéniség fontos feladatot talált az irgalom gyakorlásában, majd hamarosan a közösségépítésben, és ezt hallatlan intenzitással művelni kezdte. Azon a helyen, ahol szükség volt a munkásra. Nem volt finnyás. Lehet, hogy úrinőnek született, de élete végéig szolgált. Ebben a keményen dolgozó szolgál-szerepben egyesíteni tudta ősei örökségét a kor feladatai által megkívánt kvalitásokkal. Tudott szerény lenni, mint a fényes Karácsony ünnepe mellett meghúzódó, általában elfelejtett Éva-nap.

Jó ítélőerővel, ízléssel tudott különbséget tenni eszmék és próféták között. Igen, érteni és megkülönböztetni eszméket, tanításokat, hiteket és embereket - ez volt elmúlt századunk nem kis feladata. Embert megpróbáló munka volt eljutni a hagyományosan csiszolt teológiai tételektől - amelyek alapján egy mai pápát eretneknek is lehetne mondani - korunk letisztult, a főparancsra épülő egyetemes nézőpontjáig. Jó irányba menni, de nem túl gyorsan rohanni, a gondolkodás dícséretes erénye lett. Éva társunk volt ebben a gondolkodásban. El tudott szakadni a szüklátókörűségtől, az engedelmes gondolatlanság oltalmát ígérő nyugalmtól, vállalta élete végéig a bizonyosság és bizonytalanság kettősségét. Nem volt könnyű megválni a szép mítoszoktól, hiszen nemzedékünk ezek gyermekkori, kitörölhetetlen imprintingjével vágott neki a kemény éveknek. Nagyon fáj megszabadulni tőlük, még ha a lelkiismeret hangja mondta is, hogy így kell történnie. Hányszor nézett rám, értően és mégis szomorúan, amikor egy-egy újabb művet olvasta! "A régi írásaidat szeretem, a maiakat csak értem" -mondta, s tudom, hogy ilyenkor az egykori "Annavölgyi emlék" -re gondolt.

Szavait komolyan kellett venni, mert a tíz ujjában volt az egész bokorirodalom, s tudott minden, figyelmet érdemlő közleményről. "Olvastad?" - kérdezte egy új Mérleg-cikkről, s elég gyakran kellett azt mondanom: "még nem". Szerette a célt mutató, határozott írásokat, de kedves volt neki Gyökösy gyógyító lélektana, Vanier gondoskodó szeretete. Ne felejtjük el, szociális nővérnek indult, s mindig voltak az életében egészségileg, anyagilag

hátrányos helyzetű emberek. Gondja volt rájuk, támogatta őket, közbenjárt értük. Megbeszélte velünk a helyzetüket, hogy helyesebben dönthessen bonyolult esetekben. Azok közé tartozott, akiknek életeleme a másokról gondoskodás.

A propos, szociális nővér. Eddigi emberéletem útjának pontosan a felén Mme Gibory Rousselet utcai konyhájában ültem. Az idős nő egyszerű ebédet készített kettőnknek. Ő sem volt sokkal korosabb, mint az akkori Éva, s bár a Saint-Jean-de-Luz-i tengerészek ivadékaként - a tengerészek sajátos közösséget alkotnak a francia társadalomban - más karakterű volt, mint egy első kerületi pesti nő, de teljesen egy volt vele a másokkal törődésben. Jeanne az "Assistance sociale" -nak dolgozott világi keretben, jezsuita szellemiséggel. Érdekelt a szemléletmódja, ezért megkérdeztem tőle, hogyan tud egy nő, család nélkül, kiegyensúlyozottan élni a nagyváros forgatagában. Válasza nagyon érett volt: harmonikusan lehet élni a nemiségről lemondva is, de sokszor hiányzik az a másik látásmód, amivel egy férfi nézi ugyanazt a helyzetet. A tanácsra lehet szükség, amivel a másik nem megítéli a dolgokat. Éva ugyanígy lehetett, s tudatosan formálta az életét. Volt lelki vezetője, hiszen ez hozzátartozott a Bokor szellemiségéhez, de ha szükségét érezte, támaszkodott bokorbéli családosa vagy nem családosa férfiak véleményére is. Ezekben a beszélgetésekben saját közösségeinek személyes problémáitól kezdve, teológiai kérdéseken át akár anyagi gondjaiig minden szóba került. Egészen biztos, hogy tudatosan ápolt közösségi kapcsolatai fontos megtartó erőt jelentettek neki, amikor az anyaház oltalmától megfosztva, de a női szerzetesrendek tagjaira általában leleselkedő komplexusoktól védve, a profán világban kellett élnie. Nem lett cserépbe ültetett virág, övé volt az egész mező.

A profán világot mondtam és nem hangsúlyoztam a politikai viharok kemény megpróbáltatásait. Két oka van. Az egyik az, hogy a hozzá hasonló alkatú emberek jobban viselik az ellenáramokat, mint az állóvizet. A pontosan látott cél és a feltétlen odaadottság akkor is megóvjá az elkötelezett embert, ha egyébként reszket a félelemtől, és nagyot nyel, amikor azt hazudja, hogy az írógépét bedobta a Dunába. A börtönben ülő ember tudja, hogy igaz dolgot művel és azt is tudja, hogy imádkoznak érte, akár kívül akár belül. Új helyzetben ismeri fel az eszmének odaadottság erényét, mert látja, hogy a lelkiismeretnek

engedelmesség más gondolkodású embereknek is tulajdona, s Demény Verában vagy Rajkné Földi Júliában ilyen nőket láthatott. Tegyük hozzá, hogy az irgalom gyakorlását nem korlátozzák a rácsok, tétlenségre semmi ok.

Innen ered a másik szempont. A cselekvő ember legfeljebb munkálkodása színtereiben lát különbségeket, de abban nem, hogy mindig tenni kell a teendőit. Éva protagonista volt, rendkívül célratörő. Tudta feledni a múltat, mert előtte volt a jövő, s nem kívánta a kiengesztelhetetlen, a bocsánatot követelő mártír szerepét játszani. A történelem igazságosító ítéletét másra bízta, neki dolga volt Csepel-szigeti barátnői között. Szatyrával megjelent Budapest minden kerületében, Vácon, Mórton, Debrecenben, Bányán, Nőtincsen, Nagyorosziban, Pécelen és Jászberényben - félek, ki fog rám megharagudni azok közül, akiket kihagytam. Naptári bejegyzései túléltek őt, ott sorakoznak azok nevei, akiket már nem fog feltelefonálni.

Örökmozgó volt, gyakran fegyelmezetlenül közlekedett. Szemrehányásaim ellenére rendszeresen átbukdácsolt a soroksári HÉV sínein a Grassalkovics-utcánál. Csak később és vonakodva ismerte be, ha valahol elesett. Egy éve még tíz méterenkint álltunk meg kifulladásig az utcán, de ott akart lenni egy neki kedves társa rekviemén.

Szervező tehetség volt. Pontokba foglalt minden részletet, minden időpontot, mozgósította a szereplőket. Sokszor tette ezt életében sikerrel. Egyben volt sikertelen: nem volt un. tápláló közössége. Hogyan lehetséges ez - kérdezheti valaki. Maradjunk abban, hogy ami van, az lehetséges is, és ha az igaz történetírás érdekében megállapítjuk ezt, akkor vegyük figyelembe, hogy kilencven év alatt, háborúk és forradalmak és börtönök és újrakezdések során létrejöhetnek olyan kivételek, amelyek erősítik a tudott szabályt. A jézusi közösségépítés nem gépies, falanszterszerű valami, nem lehet akárkit, akármikor, bármilyen körülmények között, akárhová beépíteni. Éva erős, határozott ember volt, ismerte erényeit. Időnkint túlbuzgó volt, ilyenkor keresztbe kellett tenni neki. Tudta, hogy elfogadjuk úgy, amint van, de ha kell, ellene mondtunk törekvéseinek. Hosszú évek során szerette volna alapközösséggé alakítani imádkozó-elmélkedő közösségünket. Itt vallom be nyilvánosan, hogy tudatosan ellene dolgoztam, nehogy eltérjünk építkezésünk alapelveitől. Valószínűleg ő is tudta, mit művelek, valószínűleg

sokszor sóhajtozott, amikor látta, hogy nem engedem, hogy átlépjünk bizonyos határokat, de realista volt, mint mindig, napirendre tudott térni a lehetőségek meg nem valósulása felett. Igyekezett, s ha nem sikerült valami, megpróbálta újramegírni. Azt is el tudta végezni magában, hogy megbocsássuk kis zarnokságait.

Eadem mutata resurgo - íratta sírkövére a szállóigét Jacob Bernoulli. Amikor Éva életén gondolkodom, azt keresem, hogy mi volt benne az az örök azonosság, ami újból és újból megmutatkozott. Igen, azt reméljük, hogy egy más életben, önmagunkhoz hűen s mégis másként folytatjuk azt, amit elkezdtünk. Híveid élete nem szűnik meg, csak átalakul - énekeljük a gyászmise ünnepi énekében. Jó, de mielőtt sor kerülhetne erre, még sokszor vagyunk, másként, ugyanazok. Ebben az újra és újra felbukkanó azonosságban mutatkozik meg fiatalságunk, azokban a tulajdonságainkban, amelyeken - úgy látszik - nem fog az idő. Sokat lehetne beszélni a kitartó munkában, a kapcsolatépítésben, az imádságban, a tanulásban megvalósuló azonosságáról, mégis, hadd mondjam azt, hogy Éva fiatal maradt abban is, hogy megőrizte humorérzékét. A Vácra futó autót gyakorta szétvetni látszott az a hatalmas jókedv, viccgyártás, amelynek részese és - természetesen - időnkint céltablája volt. Ebben a légkörben nevetve tudta fogadni vagy visszautasítani ifjabb barátnői helyretevéseit is, mert érezte szeretetüket. Gyerekesen kíváncsiskodott, csipkelődött, mindnyájunk élvezetére. Tudta, hogy időnkint borsot tört az orrunk alá, amit megfelelően viszonzottunk is, de hát az életnek attól van íze, hogy ezt tesszük. A bors nem táplálék, rajta megélni nem lehet, de a jó konyhában megvan a megfelelő helye.

Ha szerencsénk van, írásművünk egyszer csak önálló életre kel, s már maga írja önmagát. Lám, rábukkantunk a kíváncsiságra, s ezzel egy igen általános, mély emberi vonásra, amely Évának is sajátja volt. A kíváncsiság vezet, amikor meg akarjuk ismerni, be akarjuk fogadni világunkat. Megismerni mindent az élettelenről az élőig, az erdők fáitól barátaink társaságáig. Bepillantani abba a fizikán túli világba, amit vallási gondolkodók tárnak elénk. Éva látását és feleletét őrzik gondosan és folyamatosan írt feljegyzései, lelki naplói, teológiai jegyzetei. Anyagba öltözött állandóság, anyagba épült lelkiség. Sajátos, rá jellemző görcsös betűk jelsorozata, benne a napok

története, egy lélek reflexiói, vágyai, sóhajtásai, imába foglalt kérései.

Nehéz életrajzot írni, nehéz elhajózni a puritán tárgyilagosság és a bizalmaskodó jólétesültség szikláinak között. Ráadásul az emlékező is kiteszi magát mind a tévedésnek, mind a lelepleződésnek, hiszen az írás róla is beszél. Az emlékezés interaktív, élő kapcsolat két személy között, még ha az egyiket nem is látjuk. Vajon kiről írok, ki jelenik meg láthatóan a láthatatlanból? Milyen kép takarja eltávozott barátom alakját? Ki az a személy, aki formát - esetleg más formát ölt - miközben térben és időben távozik? Mivel magyarázom, hogy amikor Éváról beszélek, akkor nem egy idős nővér jelenik meg előttem, pedig megjelenhetne az is, amint utolsó találkozásunk estéjén ül a beázott szobáját helyettesítő ideiglenes lakhelyén, vagy nehezen járva igyekszik előttem, hogy megmutassa az anyaház kápolnáját. Nemcsak sajátmagában változott meg az élete, hanem számomra is új emberré vált? Mi mozog a lelkem mélyén, hogy amikor róla írok, nem korábbi fényképeit nézem, hanem a fiatal de Beauvoir-ét, amint szorgalmasan ír a térdére fektetett füzetbe? Mi ez, honnan az egész? Tényleg elragadott az írás lendülete, vagy van egy titokzatos összefüggés személyek között? Jobban kifejezem Éva lényét, ha egy másik, ugyanolyan öntudatos - mert nagy egyéniségek mellett is önállóan maradt - fiatal értelmiségi nővel hasonlítom össze? Jobban kitérnek így, hogy egyszer minden fiatal lány útnak indul, hogy eszméljen életre, világra, Istenre és megkezdje a válaszadást a létezés kérdéseire. Így vagy úgy, sorokat írva jegyzetfüzetekbe, hogy majd Isten elbírálja a döntései sorából kinőtt személyiségét. Éva életútja tanúsítja, hogy merre döntött, milyen küzdelmek között írta újra, napról-napra, az életét, gondolati és cselekvésbeli hűségben önmagához. Az égből nézve nincs különbség a titokzatossággal, a tükör vagy a barlangfal homályában megjelenő valóságképpel küzdő emberek között. Mindegyik egyformán nagyszerű, a laikus és a fogadalmas nővér, a maga bátorságában és lankadatlan munkájában. Az országhatárok nem lényeges különbségek.

Kapukat tartunk nyitva és kapukat tartunk zárva. Lelki életünk lélektani élet is, mindenki tudja. Valameddig megközelíthetjük egymást, s valahol meg kell állnunk, mert azon túl egy érzékeny világ következik, ahova nincs jogunk bekíváncsiskodni. Egy nyitott kapun át zene szűrődik ki. Éva világához hozzátartozott a zene. Aktív műveléséről fiatalon lemondott, de belső életében mindig

szüksége volt rá. Sokan nem tudták, mert ha hosszú éveken át egyetlen fontos ügyre összpontosítunk, észrevétlen maradhatnak érdeklődésünk, képességeink egyéb irányai. Éva nem volt közismert hangversenylátogató, egyre kevésbé tehetne volna meg, de szüksége volt a zenére, hogy harmóniában élhesse napjait. A Bartók rádió volt hűséges társa, s egyben oltalmazója a napi híradások értéktelenségeivel szemben. Kereste a múzsák társaságát, hogy ne kelljen hallgatnia a hatalmi harcok mindennapos fegyvercsörgését. Az erőszak csatái mégcsak nem is változnak, mindig ugyanazok. Szeretném, ha szeretnének. Valahol egy kapu mögött, rejtve, nagyon vágyott a szeretetre. Munkája alapján minden joga megvolt arra, hogy várhassa a százannyit, ha már méricskélni kezdjük a dolgokat. Valamit vissza is adtunk neki. Nem tudom, hogyan alakult a saját mérlegem. Gondjaim vannak, mégha magyarázni is tudom a bizonyítványomat. Való igaz, hogy csak idő multával vesszük észre nyersességünket, közömbösségünket, nagyvonalúságunkat, amit jó lett volna megspórolni, mert nem tudjuk, mikor okoz fájdalmat időhiányunk, elfoglaltságaink, okos helyzetmegítélésünk. Sajnos, az ember hajlamos arra, hogy az utólagos részvét virágaival leplezze a kellő időben meg nem adott szeretetét. Tudjuk, hogy a józan, bölcsnek tűnő szeretetnél többet ér egy nem indokolt, spontán cselekedet. Az a fajta szeretet, amit meg sem érdemeltünk, amiért nem tettünk semmit, amely olyan, mint a Nap sugara, szüleink gondoskodása, érdemtelen önmagunkért, szeretetük bőségéből. Talán ezért is emlékezett oly szívesen az utolsó évek mátrafüredi óráira, a tanári kar szeretetére, az őt kísérő Pádár Sándorral folytatott beszélgetéseire, a nagyapja emlékére rendezett vándorlás szervezőinek neki dedikált füzetére. Tudatosan készült elmenetelére. Rendezte papírjait, összerakta füzeteit, elajándékozta könyveit. Egy hónap múlva nem élt. Nem félt a haláltól, de szerette volna elkerülni a légszomj gyötrelmeit. Nagyon megérthető. Szétszórt poraival még új barátokat teremtett abban a kis csapatban, amely elgondolkodva indult haza a zebegényi Duna-partról a decemberi, szürke, komoly alkonyatban.

Vajon átfutott-e rajta egy titokzatos sejtés, amikor utoljára zárta el a Bartók rádió zenéjét?

2004. március

HANS KÜNG

A NŐKÉRT AZ EGYHÁZBAN (15 TÉTEL, KÖNYVRÉSZLET)

Teológiai alap gondolatok

1. Már az *istenfogalomban* kerülni kell a férfiasság túlhangsúlyozását! Az „*atya*” név Istenre alkalmazásának nem szabad nemi megkülönböztetést jelentenie magán Istenen belül. Istent nem lehet kizárólag a férfi nem számára igénybe venni. Isten nem egyszerűen férfi; Isten már az Ószövetségben is hordoz női, anyai vonásokat. Az *Atya*-megszólítás Isten transz-humánus, transz-szexuális valóságának patriarchális szimbóluma, annak az Istennek a szimbóluma, aki minden nőiségnek-anyaiságnak is az eredete; ezt a megszólítást semmiképpen sem szabad a társadalmi paternalizmus (gyámkodás, atyáskodás) vallási megalapozására felhasználni.

2. Sok egyházatyának és későbbi teológusoknak a nőikkel szembeni ingerültsége, sőt ellenségessége nem *Jézus* magatartását tükrözi, hanem Jézus számos zsidó (és pogány) kortársának hozzáállását, akiknek a nők társadalmilag nem számítottak, és akik szerint a nőknek kerülniük kell a nyilvános férfitársaságot. Az evangéliumok azonban, bármi legyen is az életrajzi részletekben történeti értékű, nem haboznak Jézusnak az nőkhöz való viszonyulásáról beszélni. Eszerint Jézus túltette magát azon a szokáson, amely kizárta a nőket a nyilvánosságból. Jézus nem csupán semmiféle megvetést nem tanúsít a nők iránt, hanem éppenséggel bámulatos elfogulatlanságot mutatott. Kezdetől fogva nők is jelen voltak Jézus sajátos követésében; Galileától Jeruzsálemin kísérték és támogatták Jézust és tanítványait. Jézustól nem volt idegen a nők iránti személyes rokonszenv. Nők nézik haldoklását és temetését. Jézus jelentősen felértékelte a nők jogi és emberi szempontból gyenge helyzetét az akkori társadalomban, mégpedig azért, hogy megtiltotta a házassági elválást a férfi számára, akinek egyedül volt joga válólevelet kiállítani. Ezért egyetlen krisztológiának sem szabad Jézus ember voltánál jobban hangsúlyoznia az ő férfi voltát.

3. *Máriának*, Jézus anyjának történelmileg csak nagyon vázlatosan megragadható alakját a nőtlen férfiak által kidolgozott mariológia (Máriáról szóló tan) messzemenően megfosztotta nemiségétől, és így a kereszténység alapján véve egyetlen fontos női alakjaként hosszú időn abszolutizálta, és Krisztussal állította párhuzamba. Az ilyen mértékű kultikus Mária-tisztelet messzemenően hatástalan maradt a nők társadalmi területén történő értékelésére. Továbbá ezzel elhanyagolták azt a bőséget, amelyet a Biblia kínál számunkra a női alakokat illetően: a női bírától és prófétától, Debórától és az Éneke éneke fiatal nőjétől egészen a közösségi előljáró Főbőig és a misszionárius

Priszkáig az Apostolok cselekedeteiben. A mai embert csak az a mariológia segítheti hozzá a keresztény üzenet jobb megértéséhez, amelyik nem riad vissza a biblikus látélet kritikus megvitatásától, amelyik a mintaszerűen aláztos szolgálólány helyett teljes női mivoltában elismeri Máriát, és a Biblia és az egyháztörténelem más nagy nőalakjaival összefüggésben látja őt.

A nő a társadalomban

4. A feleség alárendelése a férjének nem tartozik a keresztény házasság lényegéhez; a feleség alárendeléséről szóló újszövetségi kijelentéseket (többnyire a késői iratokban) a mindenkorai társadalmi-kulturális helyzet alapján kell értelmezni, és kritikusan le kell fordítani a mai társadalmi-kulturális helyzetekre. Sok mai házaspár fedezte fel, hogy a partnerségi házasság jobban megfelel az Isten képére férfinak és nőnek teremtett ember méltóságának.

5. A keresztény házasság lényegéből nem lehet levezetni bizonyos munkafelosztást sem – például a nő általi gyermeknevelésre és a férfi általi keresőmunkára. A férfi és nő a közösen végezheti mind a gyermeknevelést és a házimunkát, mind a foglalkozásbeli munkát.

6. Ezért egy család lányait éppúgy támogatni kell a nevelésben és a szakképzésben, mint a fiúkat. Megfordítva pedig a fiúkat éppúgy fel kell készíteni szülői feladataikra és háztartási kötelezettségeikre, mint a lányokat.

7. A felelősségtudattal gyakorolt születésszabályozás hozzájárulhat a nők valódi egyenjogúsításához – abban az esetben, ha nem élnek vissza vele a nők szexuális kizsákmányolása érdekében, illetve a szexuális forradalmat nem azonosítják a nők egyenjogúsításával, hanem a nők befejezhetik női szakmai kiképzésüket, összehangolják a foglalkozásbeli és a családi életet, a kisebb gyerekszámmal munkavégzési és anyagi szempontból tehermentesítik különösen az alacsonyabb társadalmi rétegekbe tartozó nőket.

A nő az egyházban

8. Ahhoz, hogy a katolikus egyház – amelynek hivatali és hatalmi szerkezetét teljes mértékben férfiak uralják – minden ember egyházává váljék, a nőknek minden döntéshozói testületben képviselőt kell kapniuk: egyházközségi, egyházmegyei, nemzeti és világszinten egyaránt. A jelenlegi (1980) törvényhozás szerint egy ökumenikus zsinatra is csak férfiakat lehet küldeni, és pápát is csak férfiak választhatnak, holott mindez nem isteni, hanem tisztán emberi jog kérdése.

9. Az istentisztelet nyelvének azt kell kifejeznie, hogy a közösség egyaránt áll nőkből és férfiakkól, akik alapvetően egyenjogúak, úgyhogy sosem lenne szabad csupán „testvéreknek” (vagy „Isten fiainak”) szólítani

őket, hanem mindig „nővéreknek” („Isten lányainak”) is, mindkét csoportot „Isten gyermekeiként”, akik egyenjogúak.

10. Támogatni kell, hogy nők is tanuljanak katolikus teológiát. Hogy az Egyház és a teológia (nem utolsósorban az etika) mindenütt nyerjen a nők meglátásai révén, teológiatanulásukat támogatniuk kell az egyházi intézményeknek (például egyházi ösztöndíjakkal).

11. A férfiak hivatalos egyháza nem ritkán inkább akadályozza éppen a női szerzetesrendeket, ahelyett hogy támogatná őket. A paphiány ellenére a szerzetesnők számára elzárva marad a közösségvezetői szerepekhez vezető út, és széles körben megtagadják tőlük a pénzügyi eszközöket, amelyeket a papjelölteknek bőven juttatnak egyházi forrásokból. Itt sürgős segítségről kellene gondoskodni.

12. A papok hivatalos nőtlensége a gyakorlatban gyakran a papok és a nők természetellenesen feszült viszonyához vezet, mert a nőket sokszor csak nemi lényeknek és a papok számára szexuális kísértésnek tekintik. Így a felszentelt férfiakra vonatkozó házassági tilalom és a nőkre vonatkozó felszentelési tilalom összefügg: Nők felszentelése és teljes kollegiális együttműködése az Egyház döntéshozói és vezetői testületeiben addig nem fog bekövetkezni, amíg a klérus nőtlenségét nem váltja fel a valóban (magára a nőtlenségre is) elhivatottak szabadon választott nőtlensége.

13. Kívánatos a korai egyházban ismert női diakonátus újbóli bevezetése; ezt először a nyugati egyházban szüntették meg, és aztán a keleti egyházban is eltűnt. De ez az intézkedés nem elégséges: Ha a nők diakonátushoz engedésével egyidejűleg nem teszik lehetővé a papságban való részesedésük engedélyezését is, akkor ez nem az egyenjogúsításhoz vezetne, hanem inkább a nők felszentelésének elodázásához. A sok katolikus egyházközségben már fennálló és korlátlanul támogatandó gyakorlat, vagyis hogy liturgikus szerepeket juttatnak nőknek (női ministránsok, felolvasók, áldoztatók, prédikálók), fontos lépés lehet ahhoz, hogy a nőket teljes mértékben szervesen beépítsék az egyházi vezetői szolgálatokba. De ez sem teszi fölöslegessé a nők teljes körű felszentelésének követelményét.

14. A nők papsága ellen nem léteznek komoly teológiai indokok. A tizenkét apostol kollégiumának kizárólagos férfiösszetételét az akkori társadalmi-kulturális helyzet alapján kell értelmezni. A nők akkori kizárásának a hagyományban gyökerező indokai (a nő másodikként lett teremtve; a nő nem Isten képére lett teremtve; a nő által jött a bűn a világba; a nő nem teljes jogú tagja a zsinagógai közösségnek) nem hivatkozhatnak Jézusra,

és a nők alapvető teológiai rágalmazásáról tanúskodnak. Tekintettel arra, hogy nők vezető szerepeket töltöttek be az ősegyházban (Főbe, Priszka), és tekintettel a nők mára teljesen megváltozott helyzetére a gazdaságban, a tudományban, a kultúrában, az államban és a társadalomban, a nők pappá szentelésének engedélyezését nem lenne szabad továbbra is elodázní. Jézus és a korai egyház megelőzte korát a nők értékelésében, a mai katolikus egyház a maga korától és más keresztény egyházaktól messze lemaradva sántikál.

15. Hamisan felfogott *ökumenizmus* lenne, ha a régóta esedékes reformokat, mint például a nők pappá szentelését, arra való hivatkozással odáznánk el, hogy bizonyos konzervatív „testvéregyházak” még nálunk is tartózkodóbbak; ahelyett, hogy az ilyen egyházakat alibiként használnánk, inkább reformokra kellene felszólítani őket; e tekintetben némely protestáns egyházak példaképpül szolgálhatnak a katolikus egyház számára. A katolikus egyházban hosszú időn át zajlott a nők rossz hírbe hozása, lejárata, ugyanakkor a kihasználásuk is; legfőbb ideje lenne biztosítani számukra az őket megillető méltóságot, valamint a megfelelő jogi és szociális helyzetet.

*Forrás: Hans Küng: Wegzeichen in die Zukunft, Rowohlt, 1980, 162-167.
Fordítás: g.g.a.*

KIRÁLY IGNÁCZ

ASZTAL

Jézust vádló zsidóelit nehezményezi, hogy a mester egy asztalhoz ül azokkal, akikkel szemben az egész valamire való zsidó társadalom távolságot tart, akiket kiközösít, lenéz. A Lévi-Máté félek közutalatot kiváltó vámszedők, akik nem csupán profitorientáltan együtt működők a megszállókkal, hanem még saját zsebüket is megtömik honfitársaiktól beszedett pénzzel. Haszonélvezeti kollaboránsok. Mint nálunk a kommunista érában oly sokan.

Az utcanők testi szolgáltatásait lenézik, de csendben maguk is sokan használják, igénybe veszik. Kétszínű haszonlesés ez, de nyilvánosan illik lenézni őket és tisztátalanként elhatárolódní tőlük. A társadalom többi söpředékétől is illő távolságot tartani, hiszen a zsidó tisztasági, vallási előírások ezt kívánják. Erre jön ez a Jézus. Nem csak akkor nyit feléjük, ha beléjük botlik, leszólítják, hanem maga kezdeményezi a kapcsolatot. Leszólít, meghív, biztat és a változás legapróbb jeleit, ígéreteit is méltatja. Ez még csak beleférne, de hogy asztaltársaságába fogadja, hívja ezeket, az már kiveri a biztosítékot.

Az asztal akkor is, most is több, mint egy lábakon álló használati bútor. A közösségben levés jelképe is. A család közösségi életének központja (128. zs.). Olyan kiemelkedő bútor, amely a Bírák,(1,7) a Sámuel könyve (20,24) és Ezekiel (23,41) szerint is a fejedelmek, a nagyon jómódúak bútorai. Szakrális eszköz is, hiszen a templomban a kitett kenyerek különlegesen értékes berendezési tárgya(2Móz.39,36). Jézus idejében már kezd általánosan jelen lenni az emberek közösségi életében. Ez azonban nem csökkenti jelentőségét. Ma is így van ez.

Akivel egy asztalhoz ül az ember, azzal valamiféle közösséget vállal. A kerek asztal az egyenlőséget fejezi ki. A kocsmi asztal az ivócimborák közösségének helye, hol aki helytáll, asztal alá issza vetélytársát. A tárgyaló asztal a megegyezésre egybegyűltek munkaterülete., ahonnan úgy jó felállni, hogy megegyezésre jutottak a felek. Általánosan élő mondás, hogy „nem asztalhoz illő a veszekedés”. Az asztal a békességet munkálás helye.

Elvonatkoztatva, mi is asztalközösség vagyunk. Jézus asztalánál találtunk egymás testvérbarátságára. Az egy felé nézők és egy irányba haladni akarók asztaltársasága vagyunk. Aki a közös dolgainkban részt vesz, az leteszi közös asztalunkra a maga véleményét, segítőkész szolgálatát. Aki ezt nem teszi, az olyan, mint az eucharisztikus asztalnál a vacsoranező, ott is van, meg nem is. Így van ez a családban is. Bizony a mamahotelesek, a családi bázis haszonélvezői, a szolgálatokat igénylő, sőt elváró családtagok is van miben fejlődjenek. Miként a társadalomban is: aki csak elvenni akar a közös asztalról, de nem tesz oda, hanem inkább trükkökkel, betyárságokkal még növelni akarják előnyeiket, azok olyanok, mintha Lévik-Máték lennének, a maguk mai szintjén.

Az egyházi jövőt az ateista közegben abban látták Derbignyék, Kolakovicsék, Bulányiék, hogy egy asztal köré leültethető kisközösségeknek kell létre jönniük. Nagyon összetartó kis sejteknek, ahol nagy együttműködésre törekszenek. Ahogyan az ősegyház egyik jelentős megállapítása mondja: „Közös az asztaluk, de nem az ágyuk.” (Diognetos 5,7). Ahol tudják az illetet, elismerik a határokat és nem ajtóstól rontanak egymásnak, ha nézeteltérés adódik. Egy jézusi asztaltársaság az elkötelezett emberek színes egyéniségeinek közössége. Égre tekintők és két lábbal a földön állóak. Felülről és belülről vezéreltek, miként a reményteljes bűnösöket is asztalához fogadó, hívó mesterük, Jézus.